

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับโครงการ “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้”
2. แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้”
3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารกิจกรรมการเรียนรู้
4. การประเมินโครงการ
5. บริบทของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดเพชรบุรีสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับโครงการ “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้”

แนวคิดเกี่ยวกับนโยบาย “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้”

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” พบว่า มีนักวิชาการได้กล่าวถึง นโยบาย “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ไว้ ดังนี้

ณรงค์ พิพัฒนาศัย (2557 : 2) อธิบดีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวถึงการปฏิรูปการศึกษาในด้านต่างๆ ทางกระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการปฏิรูปการศึกษาในด้านต่างๆ ดังนี้ การปฏิรูปภาคปฏิบัติ มีเป้าหมายมุ่งไปที่นักเรียนและห้องเรียนเป็นหลัก เพื่อให้โรงเรียนของรัฐ โรงเรียนขนาดเล็ก ดำเนินงานได้เหมือนโรงเรียนเอกชน กล่าวคือ เป็นนิติบุคคล ผู้อำนวยการและครูสามารถบริหารจัดการด้านการเรียนการสอน โดยยึดถือหลักสูตรแกนกลางเป็นหลัก แต่สามารถประยุกต์หลักสูตรอื่นๆ ที่เหมาะสมกับพื้นที่ได้ตลอดจนการบริหารงบประมาณ บุคลากร และประสานความร่วมมือหน่วยงานในระดับพื้นที่เพื่อให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลในการจัดการศึกษา ทั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้เกิดการคิดนอกกรอบและเกิดการพัฒนาในห้องเรียน เช่น เด็กอ่อนภาษาอังกฤษ ควรจะต้องเพิ่มชั่วโมงเรียน หรือวิชาใดเด็กเก่งแล้ว ก็สามารถลดชั่วโมงเรียนได้เพื่อนำไปเสริมในวิชาอื่น ต้องการให้คิดนอกกรอบเช่นนี้ เพื่อให้เด็กเก่งมีความเก่งเช่นเดียวกับเด็กนักเรียนในโรงเรียนเอกชน ขณะนี้ กระทรวงศึกษาธิการได้วางแผนและ เริ่มดำเนินการโครงการ

ปฏิรูปภาคปฏิบัติร่อง ใน 20 เขตพื้นที่การศึกษาเขตพื้นที่การศึกษาละ 15 โรงเรียนที่มีผลการศึกษาก่อนข้างต่ำ ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2558 เป็นต้นมา ซึ่งจะมีการประเมินผลทุก 3 เดือน และ 6 เดือน เพื่อการเปลี่ยนแปลงต่อไป การปฏิรูปการเรียนรู้สู่ผู้เรียน กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัด Reform Lab และ Coaching Lab เข้าไปใน 20 เขตพื้นที่การศึกษาที่กำหนดไว้เพื่อช่วยแนะนำให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษา

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2558 : 4) ซึ่งได้กล่าวถึงกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” อาจจะไม่ใช่เรื่องใหม่สำหรับการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันเพราะโรงเรียนหลายแห่งดำเนินการอยู่แล้วในประเด็นนี้จะพบว่าในปัจจุบันนี้การเรียนรู้ของเด็กนักเรียนได้เปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากมีแหล่งเรียนรู้สื่อและเทคโนโลยี เช่น internet, computer, tablet หรือ smart phone และอื่นๆ อีกมากมายนักเรียนสามารถใช้ในการเรียนรู้ได้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ดังกล่าวไม่จำเป็นต้องจำกัดเฉพาะในห้องเรียน นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกแห่งทุกเวลา ครูผู้สอนต้องปรับวิธีการจัดการเรียนรู้และนักเรียนต้องเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้ของตนเองจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้วยวิธีการที่หลากหลาย อาทิ เช่น การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการกลุ่ม (group process) การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน (Project-Base Learning) เรียนรู้จากกิจกรรมการปฏิบัติจริงจากประสบการณ์ตรง ใช้คำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์และสืบค้นข้อมูล นักเรียนมีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้ มีการจัดกิจกรรมโดยให้นักเรียนทุกคนได้เรียนรู้ร่วมกัน ครูจะเปลี่ยนบทบาทจากผู้สอนมาเป็นผู้อำนวยความสะดวกเป็นที่ปรึกษาซึ่งจะช่วยเหลือนักเรียนให้ประสบผลสำเร็จและนักเรียนเรียนรู้ด้วยตนเองเรียนรู้เป็นทีมหรือจากกลุ่มเพื่อนมากขึ้นซึ่งการเรียนรู้ลักษณะนี้ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุขภายใต้แนวคิด ดังนี้

1. กิจกรรมเป็นทางเลือกสนองตอบความสนใจความถนัดของผู้เรียนอย่างหลากหลาย
 2. เรียนรู้หลักการสร้างความรู้ผ่านกระบวนการและกิจกรรม (process and content)
 3. ลงมือปฏิบัติและสร้างความรู้ในบรรยากาศที่อบอุ่นอิสระและปลอดภัย
 4. ปรับบทบาทครูจากการเป็นผู้สอนเป็นผู้ให้คำปรึกษาชี้แนะ (coach & mentor)
 5. ครูผู้สอนควรใช้วิธีการประเมินผลที่หลากหลายและเป็นการประเมินตามสภาพจริงวิเคราะห์คุณภาพและพัฒนาการของนักเรียนมากกว่าการประเมินนักเรียนจากการสอบเท่านั้น
- การขับเคลื่อนนโยบาย “ลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้” ไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมนั้น มีหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาหลายหน่วยงาน โดยมีบทบาทของหน่วยงานและขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1. กระทรวงศึกษาธิการประกาศนโยบาย “ลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้” มอบนโยบายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติส่งเสริมสนับสนุนกำกับติดตามการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ และกำกับติดตามอย่างต่อเนื่อง

2. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จัดทำคู่มือการบริหารจัดการเวลาเรียน “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” และชุดเอกสารกิจกรรม “ลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้” ประกอบการขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติในระดับสถานศึกษาและ ระดับชั้นเรียน สร้างความรู้ความเข้าใจกับบุคลากรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คัดเลือกโรงเรียนนำร่องร้อยละ 10 ปีการศึกษา 2558 และดำเนินการทุกโรงเรียนในปีการศึกษา 2559 ส่งเสริมสนับสนุนกำกับติดตามการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติจัดประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำเสนอผลงานที่ประสบผลสำเร็จ สรุปและรายงานผล

3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (สพป. / สพม.) ส่งเสริมสนับสนุนการนำนโยบาย “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” สู่การปฏิบัติระดับเขตพื้นที่การศึกษา และกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนระดับเขตพื้นที่การศึกษาอย่างชัดเจน ศึกษาคู่มือการบริหารจัดการเวลาเรียน “ลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้” และชุดเอกสารกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ประกอบการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องประชุมชี้แจงโรงเรียน / ผู้เกี่ยวข้องนิเทศกำกับติดตามและประเมินผลการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สรุปและรายงานผล

4. สถานศึกษาเป็นหน่วยปฏิบัติที่สำคัญมีขั้นตอนการดำเนินงาน คือ ศึกษาวิเคราะห์นโยบายคู่มือการบริหารจัดการเวลาเรียน “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” และชุดเอกสารกิจกรรม กำหนดตัวชี้วัดภาพความสำเร็จของการบริหารจัดการเวลาเรียนของโรงเรียน ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนและนักเรียนอย่างชัดเจน มีความเข้าใจตรงกัน สร้างความตระหนักความเข้าใจในการดำเนินงานแก่ครูผู้สอนและผู้เกี่ยวข้องในสถานศึกษา จัดทำข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับความสนใจ ความถนัดและความต้องการของผู้เรียนเป็นรายบุคคลวิเคราะห์โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาและการนำหลักสูตรไปใช้ระดับชั้นเรียน ความพร้อมของครูผู้สอน สื่อ แหล่งเรียนรู้ อาคารสถานที่และห้องปฏิบัติการ ปรับและออกแบบตารางเรียนที่เอื้อต่อการ “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ตามแนวทางการบริหารจัดการเวลาเรียนที่ลดเวลาเรียนและเพิ่มเวลารู้โดยแนวทางการจัดกิจกรรม “ลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้” มีรายละเอียดพร้อมตัวอย่างในเอกสารคู่มือการบริหารจัดการเวลาเรียน “ลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้” และในชุดเอกสารกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ประกอบการดำเนินงานออกแบบกิจกรรมที่หลากหลายสอดคล้องกับช่วงวัยสนองความสนใจความถนัดและความต้องการของผู้เรียน ซึ่งอาจพิจารณาจากกิจกรรมที่โรงเรียนดำเนินการอยู่และหรือเลือกจากกิจกรรมชุดเอกสารกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” หรือจากสื่อและแหล่งเรียนรู้อื่นๆ ดำเนินการจัดการเรียนรู้และจัด

กิจกรรมตามตารางเรียนที่กำหนดนิเทศติดตามประเมินผลการดำเนินงานประชุมเสวนาทบทวน หลังการปฏิบัติงาน (After Action Review : AAR) นำผลไปใช้ในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สรุปรายงานและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับนโยบาย “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ข้างต้น สรุปได้ว่าเป็นการปฏิรูปการศึกษาที่ดำเนินการเกี่ยวกับการปรับหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนระบบวัด ประเมินผล ให้สอดคล้องกับผู้เรียนในทุกช่วงวัย โดยเฉพาะการลดการเรียนวิชาที่ไม่มี ความจำเป็นและซ้ำซ้อนกัน นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกแห่งทุกเวลาทั้งในห้องเรียนและนอก ห้องเรียนตามความพร้อมและความสามารถของนักเรียน ครูผู้สอน ต้องปรับวิธีการจัดการเรียนรู้ และนักเรียนต้องเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้ของตนเองจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้วยวิธีการที่ หลากหลาย โดยการขับเคลื่อนนโยบาย “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็น รูปธรรมนั้นมีหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาหลายหน่วยงานในการดำเนินการต้อง มีความชัดเจนและสอดคล้องกัน

สมมติฐานของทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivist)

ทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ มีสมมติฐานเกี่ยวกับการสร้างความรู้ของนักเรียน ดังนี้

1. มนุษย์สร้างความรู้ผ่านกิจกรรมการไตร่ตรอง การสื่อสาร และการอภิปราย ซึ่งทำให้พวกเขาสร้างประสบการณ์ในการแก้ปัญหา โดยมีแผนภาพโมเดลการเพิ่มพลังการเรียนรู้ ของผู้เรียน ในการอธิบายความอยากรู้อยากเห็นการมีปฏิสัมพันธ์ ความขัดแย้ง การไตร่ตรอง การจัด โครงสร้างใหม่ การสร้างพลังกับเพื่อนทางปัญญาการเรียนรู้ ดังนี้

1.1 ความอยากรู้อยากเห็นและความขัดแย้งเป็นกลไกสำคัญในการกระตุ้นให้ นักเรียนอยากเรียน

1.2 การมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนเป็นองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งทางปัญญา

1.3 ความขัดแย้งทางปัญญานำมาซึ่งการไตร่ตรอง

1.4 การไตร่ตรองกระตุ้นให้เกิดการจัด โครงสร้างใหม่ทางปัญญา

1.5 จากข้อที่กล่าวข้างต้นเกิดเป็นวงจร โดยประสบการณ์ของนักเรียนมีผลต่อการ เกิดของวงจรและวงจรนี้เองที่ทำให้ให้นักเรียนสามารถสร้างพลังการเรียนรู้ให้กับตนเอง

2. การสร้างความรู้ของนักเรียนแต่ละคนแตกต่างกันและต่างจากที่ผู้สอนคาดหวัง ผู้สอนต้องยอมรับและจัดการที่จะสนับสนุนสิ่งที่ผู้เรียนคิด

3. องค์ประกอบสำคัญในการจัดการเรียนรู้ มีดังนี้

3.1 การรวบรวมสิ่งที่นักเรียนสร้างขึ้นให้เป็นไปในแนวทางที่ถูกต้อง

3.2 การสร้างแรงจูงใจภายในเป็นปัจจัยที่สำคัญในการสร้างความรู้

3.3 การวิเคราะห์ความคิดของนักเรียนในกระบวนการเรียนการสอน

ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ครูผู้สอนต้องใช้เวลาสอนเนื้อหาสาระให้น้อยลง แต่จัดเวลาส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองมากขึ้น ครูผู้สอนต้องกระตุ้นให้นักเรียนสามารถสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง ซึ่งบทบาทการสอนของครูผู้สอนแม้จะน้อยลง แต่บทบาทที่เพิ่มมากขึ้นของครูผู้สอน คือ ต้องมีการวางแผนและออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน เตรียมสื่อ แหล่งเรียนรู้ และเตรียมคำถามที่กระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

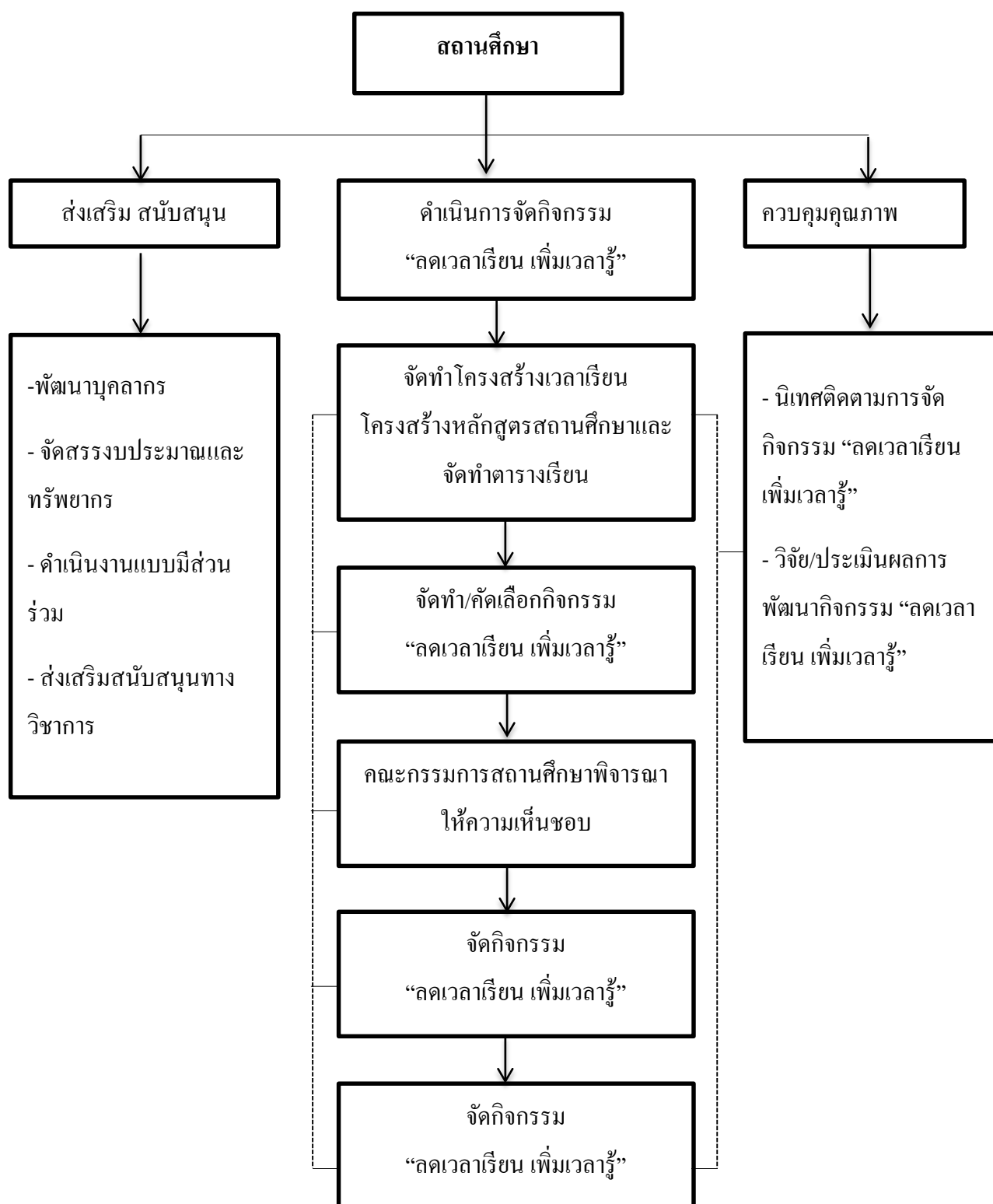
หลักการของการจัดกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้”

การจัดกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

1. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเพิ่มพูนทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะชีวิต ทักษะการแก้ปัญหา การทำงานเป็นทีมสร้างเสริมคุณลักษณะ ค่านิยมที่ดีงามและความมีน้ำใจต่อกัน
2. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ครอบคลุมหลักองค์ 4 แห่งการศึกษา ได้แก่
 - 2.1 ด้านพุทธิศึกษา คือ ความรอบรู้วิชาการที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตการศึกษา และการเรียนรู้
 - 2.2 ด้านจริยศึกษา คือ การมีศีลธรรมจรรยาที่ดี มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่และมีสำนึกที่ดีต่อส่วนรวม
 - 2.3 ด้านหัตถศึกษา คือ ความรู้และทักษะในการทำงาน มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดีต่องาน และเห็นคุณค่าของการทำงาน
 - 2.4 ด้านพลศึกษา คือการมีสุขภาพแข็งแรง การกินอาหารที่ถูกต้อง และการออกกำลังกายให้เหมาะสม รวมทั้งความสะอาดและสุขาภิบาล
3. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สนองตอบความสนใจ ความถนัด และความต้องการของผู้เรียน ทุกคน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
4. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพิ่มโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง มีประสบการณ์ตรง สร้างความรู้ด้วยตนเอง และเรียนรู้อย่างมีความสุข
5. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความหมายและเชื่อมโยงกับชีวิตจริงของผู้เรียน ใช้ชุมชน ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีสารสนเทศรอบตัวเป็นแหล่งเรียนรู้
6. จัดกิจกรรมการเรียนรู้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วางแผน คิดวิเคราะห์ อภิปราย สรุปความรู้ นำเสนอ จุดประกายความคิด สร้างแรงบันดาลใจ สร้างความมุ่งมั่นเพื่อแสวงหาความรู้ การแก้ปัญหาและสร้างสรรค์นวัตกรรม
7. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

8. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม เป็นการเรียนรู้ในระหว่างการทำงาน ที่ทุกคนในทีมเน้นความเป็นระบบ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน มีการช่วยเหลือเกื้อกูล มีความสามัคคี มีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีความเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี

9. จัดกิจกรรมเรียนรู้ควบคู่กับการประเมินผลการเรียนรู้ที่เน้นการประเมินสภาพจริง (Authentic Assessment) โดยใช้เทคนิควิธีการประเมินสภาพจริงที่หลากหลาย ที่ให้ความสำคัญกับการประเมินการปฏิบัติ (Performance Assessment)

ภาพที่ 2 แนวทางการบริหารจัดการ “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้”

ที่มา : กระทรวงศึกษาธิการ (2558 : 7)

แนวทางการกำหนดกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” สถานศึกษาพิจารณาเลือก
แนวทางการกำหนดกิจกรรมที่สอดคล้องกับบริบทและศักยภาพของสถานศึกษา ดังนี้

แนวทางที่ 1	แนวทางที่ 2	แนวทางที่ 3
โรงเรียนจัดกิจกรรมหลากหลาย ให้นักเรียนเลือกตามความถนัด ความสนใจรายบุคคล/รายกลุ่ม	โรงเรียนเปิดโอกาสให้ผู้เรียน รายบุคคล/รายกลุ่ม เสนอ กิจกรรม ครูเป็นที่ปรึกษา พิจารณาดูแล ช่วยเหลือ	โรงเรียนที่จัดการศึกษาหลาย ระดับใช้แนวทางที่ 1 ร่วมกับ แนวทางที่ 2 ที่สอดคล้องกับ สภาพและบริบทของโรงเรียน ชุมชน

ภาพที่ 3 แนวทางการกำหนดกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้”

ที่มา : กระทรวงศึกษาธิการ (2558 : 8)

การบริหารจัดการเวลาเรียนและการจัดกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” มีแนวทาง
ดังต่อไปนี้

- ส่งเสริม สนับสนุน สร้างความเข้าใจในการนำนโยบาย “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้”
สู่การปฏิบัติแก่ครูและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย
- ปรับโครงสร้างเวลาเรียนของสถานศึกษาและจัดทำตารางเรียนให้เหมาะสมกับการ
จัดกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” แต่ละช่วงชั้น
- เลือกกำหนดกิจกรรมให้ตอบสนองต่อความสนใจ ความถนัดและความต้องการ
ของผู้เรียนอย่างหลากหลาย สอดคล้องกับช่วงวัย และวุฒิภาวะของผู้เรียน
- จัดระบบข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับกิจกรรม แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นตาม
บริบทของสถานศึกษาและชุมชน
- ส่งเสริมและสนับสนุนงบประมาณ สื่อการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวกให้เอื้อ
ต่อการจัดกิจกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ
- กำกับ ติดตามการจัดกิจกรรมอย่างเป็นระบบ
- ใช้การนิเทศภายใน การเสวนาสะท้อนผลหลังการปฏิบัติ (After Action Review :
AAR) เป็นเครื่องมือในการศึกษาและพัฒนาประสิทธิภาพกระบวนการและกิจกรรม “ลดเวลาเรียน
เพิ่มเวลารู้” และเป็นเครื่องมือการพัฒนาศักยภาพอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง
- ศึกษา วิจัยและพัฒนา “กระบวนการบริหารจัดการเวลาเรียน” อย่างเป็นระบบ

แนวทางการปรับโครงสร้างเวลาเรียนและโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา

โรงเรียนสามารถปรับโครงสร้างเวลาเรียนและโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา

ดังนี้

1. ระดับประถมศึกษา ปรับเวลาเรียนพื้นฐานของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสม และบูรณาการการเรียนรู้ ทั้งนี้ต้องมีเวลาเรียนรวมตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้างเวลาเรียน โดยรายวิชาพื้นฐาน เท่ากับ 840 ชั่วโมง/ปี และรายวิชา/กิจกรรมที่สถานศึกษาจัดเพิ่มเติมตามความพร้อมและจุดเน้น เท่ากับ 40 ชั่วโมง/ปี รวมทั้งสิ้น 880 ชั่วโมง/ปี (22 ชั่วโมง/สัปดาห์) โดยผู้เรียนต้องมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่กำหนด เวลาของการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จำนวน 120 ชั่วโมง/ปี (3 ชั่วโมง/สัปดาห์) จัดเป็นกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” บังคับตามหลักสูตร ประกอบด้วย กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียน และกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ โดยเวลาเรียนรวมทั้งหมดไม่เกิน 1,000 ชั่วโมง/ปี

2. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สถานศึกษาจัดแบ่งจำนวนหน่วยกิตที่เรียนของแต่ละรายวิชาต่อภาคเรียนได้ตามความเหมาะสมและบูรณาการการเรียนรู้ แต่ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามโครงสร้างเวลาเรียน ที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนด โดยรายวิชาพื้นฐาน เท่ากับ 880 ชั่วโมง/ปี และ รายวิชา/กิจกรรมที่สถานศึกษาจัดเพิ่มเติมตามความพร้อมและจุดเน้น เท่ากับ 200 ชั่วโมง/ปี รวมทั้งสิ้น 1,080 ชั่วโมง/ปี (27 ชั่วโมง/สัปดาห์) โดยผู้เรียนต้องมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่กำหนด เวลาของการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จำนวน 120 ชั่วโมง/ปี (3 ชั่วโมง/สัปดาห์) จัดเป็นกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” บังคับตามหลักสูตร ประกอบด้วย กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียน และกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ เวลาเรียนรวมทั้งหมดไม่เกิน 1,200 ชั่วโมง/ปี

สถานศึกษาที่มีความประสงค์จะปรับลดเวลาเรียนต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ความพร้อมของสถานศึกษา ได้แก่ จำนวนครูผู้สอนในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ อุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน ห้องเรียนและสถานที่ งบประมาณ ทรัพยากรต่าง ๆ ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน
2. ความต้องการและจุดเน้นของสถานศึกษา
3. ความต้องการของผู้เรียน

แนวทางการจัดกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้”

กิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” เป็นกิจกรรมสร้างสรรค์ที่โรงเรียนสามารถจัดได้อย่างหลากหลาย เพื่อช่วยเพิ่มพูนทักษะการคิดวิเคราะห์ ความมีน้ำใจต่อกัน การทำงานเป็นทีมและกระตุ้นให้นักเรียนได้ค้นหาศักยภาพและความชอบของตนเองเพราะมีความเชื่อว่านักเรียนทุกคนมีความพิเศษ มีความสามารถในแบบฉบับของตนเอง กิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้ปฏิบัติตามความถนัด ความสนใจ ความต้องการ ทั้งปฏิบัติด้วยตนเอง หรือปฏิบัติเป็นกลุ่ม เป็นทีม โดยการปฏิบัติกิจกรรมไม่จำเป็นต้องเปิดให้เฉพาะนักเรียน ห้องเดียวกันหรือระดับชั้นเดียวกัน บางกิจกรรมสามารถศึกษาหรือทำร่วมกันหลายระดับชั้นได้ เพื่อให้นักเรียนรู้จักการปรับตัว การช่วยเหลือดูแลกัน การมีปฏิสัมพันธ์กับคนหลายช่วงวัย โดยเป็นการจำลองสภาพจริงในสังคม ให้นักเรียนได้เรียนรู้จะยิ่งช่วยเพิ่มทักษะในการแก้ปัญหาให้กับเด็กไทย การจัดกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ได้กำหนดหมวดกิจกรรมและแนวทางในการดำเนินงาน ดังนี้

หมวดกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” แบ่งออกเป็น 4 หมวด 16 กลุ่มกิจกรรม รายละเอียด ดังนี้

หมวดที่ 1 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (กิจกรรมบังคับตามหลักสูตร)

1. กิจกรรมแนะแนว
2. กิจกรรมนักเรียน
3. กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์

หมวดที่ 2 สร้างเสริมสมรรถนะและการเรียนรู้

4. พัฒนาความสามารถด้านการสื่อสาร
5. พัฒนาความสามารถด้านการคิดและการพัฒนากรอบความคิดแบบเปิด

กว้าง (Growth Mindset)

6. พัฒนาความสามารถด้านการแก้ปัญหา
7. พัฒนาความสามารถด้านการใช้เทคโนโลยี
8. พัฒนาทักษะการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้

หมวดที่ 3 สร้างเสริมคุณลักษณะและค่านิยม

9. ปลูกฝังค่านิยมและจิตสำนึกการทำประโยชน์ต่อสังคมมีจิตสาธารณะและการให้บริการด้านต่าง ๆ ทั้งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและต่อส่วนรวม

10. ปลูกฝังความรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

11. ปลุกฝังคุณธรรม จริยธรรม (มีวินัย ซื่อสัตย์ สุจริต เสียสละ อดทน มุ่งมั่นในการทำงาน กตัญญู)

12. ปลุกฝังความรักความภาคภูมิใจในความเป็นไทยและหวงแหนสมบัติของชาติ

หมวดที่ 4 สร้างเสริมทักษะการทำงาน การดำรงชีพและทักษะชีวิต

13. ตอบสนองความสนใจ ความถนัดและความต้องการของผู้เรียนตามความแตกต่างระหว่างบุคคล

14. ฝึกการทำงาน ทักษะทางอาชีพ ทรัพย์สินทางปัญญา อยู่อย่างพอเพียง และมีวินัยทางการเงิน

15. พัฒนาความสามารถด้านการใช้ทักษะชีวิต

16. สร้างเสริมสมรรถนะทางกาย

บทบาทครูในการจัดการเรียนรู้กิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้”

ครูผู้สอนต้องลดบทบาทจากเดิมที่คอยสอนเนื้อหาสาระใช้เวลาในชั้นเรียนมาก สั่งการให้ นักเรียนได้ทำตามตามที่ครูกำหนด มาเป็นผู้ที่คอยอำนวยความสะดวก ลดเวลาเรียนเนื้อหาในชั้นเรียน ให้น้อยลง ส่งเสริม กระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง และกลุ่มเพื่อนมากขึ้น เพิ่มเวลารู้จากสื่อ เทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ หรือกิจกรรมสร้างสรรค์ต่าง ๆ ที่ครูจัดให้ทั้งในและนอกห้องเรียน ตามความถนัด ความสนใจ และความต้องการของนักเรียน ซึ่งมีประเด็นสำคัญที่ครูผู้สอนต้องคำนึงถึงในการจัดการเรียนรู้ “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ดังนี้

1. ครูผู้สอนต้องเข้าใจแนวคิดที่ว่า ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตัวเอง โดยเชื่อมโยงความรู้เดิมที่มีอยู่ภายในเข้ากับการได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ดังนั้นครูจึงควรนำแนวคิดนี้ไปพัฒนาวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้ที่คงทนและเกิดทักษะที่ต้องการ

2. ครูผู้สอนต้องตระหนักว่าในการจัดการศึกษาแก่นักเรียนนั้น ควรส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความสนใจในการเรียนรู้ และมีกำลังในการเรียนรู้ ไม่ใช่เน้นแต่เพียงเนื้อหาความรู้ที่จะสอนเท่านั้น

3. ครูมีบทบาทเป็นผู้แนะนำสร้างบรรยากาศและจัดสถานการณ์ที่กระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง มากกว่าการเรียนรู้จากคำบอกของผู้สอน

4. ครูต้องจัดกิจกรรมให้เชื่อมโยงระหว่างนักเรียนด้วยกัน นักเรียนกับครู และครูภายในสถานศึกษาเดียวกันหรือต่างสถานศึกษา ระหว่างสถานศึกษา และสถานศึกษากับชุมชน เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์ ให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติอันจะก่อให้เกิดประสบการณ์ตรงกับนักเรียน

5. ครูมีบทบาทในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะการเรียนรู้แบบร่วมมือระหว่างนักเรียนกับครูและนักเรียนกับนักเรียนด้วยกัน เพื่อฝึกทักษะการทำงานเป็นทีม การเรียนรู้ด้วยตนเอง และทักษะสำคัญอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

6. ครูออกแบบสร้างสรรค์กิจกรรมการเรียนรู้ จัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนมากกว่าการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้หน้าห้องเพียงอย่างเดียว

7. ครูผู้สอนควรสอนให้นักเรียนเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับมโนทัศน์ และแนวคิดที่สำคัญ มากกว่าการท่องจำได้

8. ครูผู้สอนควรกระตุ้นให้นักเรียนเห็นคุณค่า มีทัศนคติที่ดี และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง มากกว่าที่จะนำความรู้ไปใช้ในการสอบเท่านั้น

9. ครูผู้สอนควรสอนให้นักเรียนเห็นภาพรวมของเนื้อหาและเข้าใจการเชื่อมโยงกันของเนื้อหา มากกว่าที่จะสอนเนื้อหาแยกกันเป็นเรื่องราว

10. เน้นที่กระบวนการในการเรียนรู้ของนักเรียนมากกว่าการเน้นไปที่ผลการเรียนรู้เพียงอย่างเดียว

11. ส่งเสริมให้นักเรียนคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยการใช้คำถามกระตุ้น มากกว่าการให้นักเรียนปฏิบัติตามคำสั่งเท่านั้น

12. ครูเอาใจใส่นักเรียนเป็นรายบุคคล และแสดงความเมตตาต่อผู้เรียนอย่างทั่วถึง

13. ครูจัดกิจกรรมและสถานการณ์เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้แสดงออกและคิดอย่างสร้างสรรค์

14. ครูส่งเสริมให้นักเรียนฝึกคิด ฝึกทำ และฝึกปรับปรุงตนเอง

15. ครูส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม พร้อมทั้งสังเกตส่วนดีและปรับปรุงส่วนด้อยของนักเรียน

16. ครูใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเชื่อมโยงประสบการณ์กับชีวิตจริงเพื่อฝึกการคิดการแก้ปัญหา และการค้นพบความรู้

17. ส่งเสริมให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นและเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง มากกว่าการที่นักเรียนเรียนรู้จากการทำแบบฝึกหัดและท่องจำ

18. กำหนัดถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียน ทั้งในด้านความเหมาะสมกับนักเรียนมากกว่าการใช้วิธีสอนแบบเดียวกันกับนักเรียนทั้งหมดทุกคน

19. ใช้วิธีการประเมินผลที่หลากหลาย และเป็นการประเมินตามสภาพจริง ในการวิเคราะห์คุณภาพและพัฒนาการของนักเรียนมากกว่าการประเมินนักเรียนจากการสอบเท่านั้น

การขับเคลื่อนนโยบาย “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” สู่การปฏิบัติ

การขับเคลื่อนนโยบาย “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม นั้นมีหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาหลายหน่วยงาน ในการดำเนินการต้องมีความชัดเจนและสอดคล้องกันมีสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหน่วยงานหลัก ร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีบทบาทและขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

1. กระทรวงศึกษาธิการ

- 1.1 ประกาศนโยบาย “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้”
- 1.2 มอบนโยบายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติ
- 1.3 ส่งเสริม สนับสนุน กำกับ ติดตาม การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ
- 1.4 กำกับ ติดตาม อย่างต่อเนื่อง

2. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.)

2.1 จัดทำคู่มือการบริหารจัดการเวลาเรียน “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” และชุดเอกสารกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ประกอบการขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติในระดับสถานศึกษาและระดับชั้นเรียน

2.2 สร้างความรู้ความเข้าใจกับบุคลากรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.3 คัดเลือกโรงเรียนนำร่อง ร้อยละ 10 ปีการศึกษา 2/2558 และดำเนินการทุกโรงเรียนในปีการศึกษา 2559

2.4 ส่งเสริม สนับสนุน กำกับ ติดตาม การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

2.5 จัดประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำเสนอผลงานที่ประสบผลสำเร็จ

2.6 สรุปและรายงานผล

3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (สพป. / สพม.)

3.1 ส่งเสริม สนับสนุน การนำนโยบาย “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” สู่การปฏิบัติระดับเขตพื้นที่การศึกษา และกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนระดับเขตพื้นที่การศึกษาอย่างชัดเจน

3.2 ศึกษาคู่มือการบริหารจัดการเวลาเรียน “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” และชุดเอกสารกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ประกอบการดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง

3.3 ประชุมชี้แจง โรงเรียน / ผู้เกี่ยวข้อง

3.4 นิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

3.5 ประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้

3.6 สรุปและรายงานผล

4. สถานศึกษา

สถานศึกษาเป็นหน่วยปฏิบัติที่สำคัญ มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

4.1 ศึกษาวิเคราะห์นโยบาย คู่มือการบริหารจัดการเวลาเรียน “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” และชุดเอกสารกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้”

4.2 กำหนดตัวชี้วัดภาพความสำเร็จ ของการบริหารจัดการเวลาเรียน “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียน ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และนักเรียน อย่างชัดเจน มีความเข้าใจตรงกัน

4.3 สร้างความตระหนัก ความเข้าใจในการดำเนินงานแก่ครูผู้สอน และผู้เกี่ยวข้องในสถานศึกษา

4.4 จัดทำข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับความสนใจ ความถนัด และความต้องการของนักเรียน เป็นรายบุคคล

4.5 วิเคราะห์โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาและการนำหลักสูตรไปใช้ระดับชั้นเรียน ความพร้อมของครูผู้สอน สื่อ แหล่งเรียนรู้ อาคารสถานที่ และห้องปฏิบัติการ

4.6 ปรับและออกแบบตารางเรียนที่เอื้อต่อการ “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ตามแนวทางการบริหารจัดการเวลาเรียนที่ลดเวลาเรียนและเพิ่มเวลารู้ โดยแนวทางการจัดกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” มีรายละเอียดพร้อมตัวอย่างในเอกสารคู่มือการบริหารจัดการเวลาเรียน “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” และในชุดเอกสารกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ประกอบการดำเนินงาน

4.7 ออกแบบกิจกรรมที่หลากหลาย สอดคล้องกับช่วงวัย สนองความสนใจ ความถนัด และความต้องการของนักเรียน ซึ่งอาจพิจารณาจากกิจกรรมที่โรงเรียนดำเนินการอยู่และหรือเลือกจากกิจกรรมในชุดเอกสารกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” หรือจากสื่อและแหล่งเรียนรู้อื่นๆ

4.8 ดำเนินการจัดการเรียนรู้และจัดกิจกรรม ตามตารางเรียนที่กำหนด

4.9 นิเทศ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงาน

4.10 ประชุม เสวนา ทบทวนหลังการปฏิบัติงาน (After Action Review : AAR) นำผลไปใช้ในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

4.11 สรุปรายงานและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

การออกแบบกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้”

การออกแบบกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ผู้สอนต้องออกแบบกิจกรรมให้มีความเชื่อมโยงระหว่างกิจกรรมลดเวลาเรียนและกิจกรรมเพิ่มเวลารู้ โดยกิจกรรมลดเวลาเรียนเป็นการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่ลดบทบาทผู้สอนในการบรรยายหรือให้ความรู้เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติจริง (Active Learning) และกิจกรรมเพิ่มเวลารู้เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเน้นหลัก 4H ได้แก่ กิจกรรมพัฒนาสมอง (Head) กิจกรรมพัฒนาจิตใจ (Heart) กิจกรรมพัฒนาทักษะการปฏิบัติ (Hand) และกิจกรรมพัฒนาสุขภาพ (Health) ซึ่งผู้เรียนจะได้ฝึกทักษะและเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เชื่อมโยงจากกิจกรรมลดเวลาเรียน

กรอบความเชื่อมโยงระหว่างกิจกรรมลดเวลาเรียนและกิจกรรมเพิ่มเวลารู้

การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีความเชื่อมโยงระหว่างกิจกรรมลดเวลาเรียนและกิจกรรมเพิ่มเวลารู้ ผู้สอนสามารถเชื่อมโยงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในช่วงลดเวลาเรียนจากตัวชี้วัดในแต่ละรายวิชาที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดทั้งความรู้/ความคิดรวบยอด (K : Knowledge) ทักษะ/การปฏิบัติ (P : Performance) และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ผู้จัดการกิจกรรมเพิ่มเวลารู้ที่ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติ (Active Learning) ตามความถนัดความสนใจจากการได้มีส่วนร่วมในประสบการณ์ที่สอดคล้องกับชีวิตจริง อาทิ พัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงจากการลงมือปฏิบัติ การทำงานสามารถพัฒนาเป็นอาชีพหรือเลือกแนวทางการศึกษาต่อในระดับที่สูง และเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่พร้อมสู่การเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในยุคแห่งศตวรรษที่ 21 ที่ต่อยอดเป็นการพัฒนาต่อยอดจากตัวชี้วัดที่เน้นการปฏิบัติและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในกิจกรรมลดเวลาเรียน ให้การจัดกิจกรรมในช่วงเพิ่มเวลารู้มีความหมายกับชีวิตจริงยิ่งขึ้น ทั้งนี้ กิจกรรมเพิ่มเวลารู้ ควรมีทั้งกิจกรรมที่กำหนดให้เรียน ซึ่งเชื่อมโยงกับตัวชี้วัดที่ต้องรู้ และกิจกรรมให้เลือกรเรียนที่ผู้เรียนเลือกได้ตามความถนัด ความสนใจ ซึ่งทั้งกิจกรรมที่กำหนดให้เรียน และกิจกรรมให้เลือกรเรียน มุ่งเน้นประเมินด้านทักษะ/การปฏิบัติ (Performance) และด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (Attribute) ที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

หลักการสำคัญของการจัดกิจกรรมเพิ่มเวลารู้

การจัดกิจกรรมเพิ่มเวลารู้ มีรูปแบบการจัดกิจกรรม 2 ลักษณะ ซึ่งขึ้นอยู่กับธรรมชาติของวิชา ได้แก่ กิจกรรมบูรณาการ และกิจกรรมเฉพาะเรื่อง โดยมีหลักการสำคัญของการจัดกิจกรรม 7 ประการ ดังนี้

1. เชื่อมโยงตัวชี้วัด สอดคล้องและเชื่อมโยงกับมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
2. เน้นจัด 4H เน้นการจัดกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมาย 4H ได้แก่ กิจกรรมพัฒนาสมอง (Head) กิจกรรมพัฒนาจิตใจ (Heart) กิจกรรมพัฒนาทักษะการปฏิบัติ (Hand) และกิจกรรมพัฒนาสุขภาพ (Health)
3. ผู้เรียนเป็นสุข เรียนรู้อย่างมีความสุข โดยการใช้วิธีการจัดกิจกรรมที่หลากหลายอย่างเหมาะสม ตอบสนองความสนใจ ความถนัด ความต้องการ และความแตกต่างของผู้เรียน
4. สนุกการคิดขั้นสูง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วางแผน คิดวิเคราะห์ ค้นคว้า ถกแถลง สร้างความคิดเชิงเหตุผล อภิปราย สรุปความรู้ นำเสนอ จุดประกายความคิด สร้างแรงบันดาลใจ สร้างความมุ่งมั่นเพื่อแสวงหาความรู้ การแก้ปัญหาและสร้างสรรค์นวัตกรรม
5. มุ่งทำงานเป็นกลุ่ม จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม ทำงานอย่างเป็นระบบ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ช่วยเหลือเกื้อกูล มีความสามัคคี และเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี
6. ลุ่มลึกแหล่งเรียนรู้ ใช้แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้
7. คู่มือประเมิน P&A ประเมินผลตามสภาพจริง (Authentic Assessment) โดยใช้เทคนิควิธีการ ที่หลากหลาย เน้นการประเมินการปฏิบัติ (P : Performance Assessment) และการประเมินคุณลักษณะ (A : Attribute Assessment)

การจัดกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้”

การจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วางแผน แบ่งหน้าที่รับผิดชอบ สำรวจ สืบค้น รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ นำเสนอแลกเปลี่ยนและสรุปข้อมูลจากการศึกษาโดยใช้ชุมชนสิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยีสารสนเทศ รอบตัวเป็นแหล่งเรียนรู้ จะทำให้ผู้เรียนได้เผชิญกับสภาพจริงของชีวิต หลากหลายมิติ ได้สัมผัสกับธรรมชาติและได้ประสบการณ์ตรงกับการเรียนรู้กับผู้อื่นที่ต่างกันอย่างหลากหลายช่วงวัยมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดประสบการณ์

การเพิ่มเวลารู้นอกจากจะเป็นการถ่ายทอดแนวคิด ประสบการณ์ จริยวัตรและวิถีปฏิบัติที่พึงให้กับ ผู้เรียนแล้ว ยังเป็นการเปิดโอกาสให้เกิดบรรยากาศร่วมกันเรียนรู้ ถ่ายโอนประสบการณ์จากนักเรียน ที่ต่างวัยกัน นอกจากนั้นผู้เรียนจะได้ฝึกฝนทักษะความสามารถพื้นฐานต่าง ๆ เช่น การฟัง การพูด การอ่าน การเขียน การวางแผน แบ่งหน้าที่กันทำงาน สังเกต สำรวจ ค้นคว้า ลงมือปฏิบัติ รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ ประเมินผล แก้ปัญหา ปรับปรุง นำเสนอ แลกเปลี่ยน สรุปความรู้ ทักษะทางสังคม การเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นและ ทักษะชีวิต โดยการจัดกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ดังกล่าว มีแนวทางในการดำเนินการได้ ดังนี้

1. กิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” สามารถจัดได้ทุกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ โรงเรียนระดับประถมศึกษา ที่จัดการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 หรือโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือโรงเรียนมัธยมศึกษาที่จัดการศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 หรือโรงเรียนการศึกษาพิเศษ การศึกษาสงเคราะห์ โดยโรงเรียนต้องจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับนักเรียนเรียนแต่ละช่วงวัย

2. การจัดกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ตามขนาดโรงเรียน จำนวนนักเรียน จำนวนครูและ บุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียน มีแนวดำเนินการ ดังนี้

2.1 โรงเรียนประถมศึกษา และโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ขนาดเล็ก มีครูไม่ครบชั้น ทั้งโรงเรียนที่จัดการศึกษาเป็นเอกเทศ หรือจัดการศึกษาแบบเรียนรวม ควรจัดกลุ่มนักเรียนเป็นชั้น ช่วงชั้น คณะหลายชั้น หรือรวมกลุ่มทั้งโรงเรียน (กรณีเป็นโรงเรียนขนาดเล็กมาก) ให้สอดคล้องกับจำนวนครูที่รับผิดชอบ หรือเป็นผู้ดูแลกิจกรรม การจัดกิจกรรมของโรงเรียนขนาดเล็กในบางพื้นที่ สามารถเดินทางไปมาสะดวก อาจนำนักเรียนหมุนเวียนกันไปจัดรวมกับโรงเรียนใกล้เคียงได้

2.2 โรงเรียนขนาดเล็กหรือขนาดกลาง ที่มีครูพอดีชั้น หรือมีครูเพียงพอควรจัดกลุ่มนักเรียนให้เหมาะสมกับกิจกรรมได้ให้มีจำนวนทั้งกลุ่มไม่มากเกินไปและคำนึงถึงความสนใจและความต้องการของนักเรียนเป็นหลัก

2.3 โรงเรียนขนาดใหญ่และใหญ่พิเศษ ที่มีนักเรียนจำนวนมากต้องมีการวางแผนที่รัดกุมเพราะทางโรงเรียนอาจมีข้อจำกัดด้านสถานที่และต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนเลือกกิจกรรมได้อย่างหลากหลาย ทั้งนี้ อาจเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมกับช่วงเวลาได้ตลอดวัน

2.4 โรงเรียนการศึกษาพิเศษและการศึกษาสงเคราะห์ ให้พิจารณาตามความเหมาะสมกับ บริบท ความพร้อมของโรงเรียน

3. การจัดกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ควรเป็นกิจกรรมที่เป็นไปตามความต้องการ ความสนใจของผู้เรียน ผู้ปกครอง จุดเน้นและอัตลักษณ์ของโรงเรียน และศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ จากสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการ คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการของกระทรวงศึกษาธิการ ทักษะการเรียนรู้ ในศตวรรษที่ 21 เป็นต้น

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้”

เมื่อโรงเรียนบริหารจัดการเวลาเรียน จัดทำโครงสร้างเวลาเรียน โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาและจัดตารางเรียนที่เอื้อต่อการ “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” แล้วขั้นตอนต่อไปครูต้องจัดกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ให้นักเรียนปฏิบัติ ควรมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

1. จัดทำข้อมูลสารสนเทศ เกี่ยวกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการของนักเรียนเป็นรายบุคคลเพื่อใช้ประกอบการวางแผนการจัดกิจกรรมเพิ่มเวลารู้

2. วิเคราะห์สภาพความพร้อมของโรงเรียน ทั้งด้านบุคลากร ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัสดุอุปกรณ์ สื่อแหล่งเรียนรู้ สถานที่ งบประมาณ หรือประสานทรัพยากรภายนอกโรงเรียนมาให้การสนับสนุนโรงเรียน โดยแหล่งเรียนรู้ของการจัดการเรียนรู้ “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียน ได้แก่ ชุมชน ท้องถิ่น สิ่งแวดล้อมรอบตัวเรา และเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งเป็นห้องเรียนขนาดใหญ่ที่เต็มไปด้วยแหล่งเรียนรู้หลากหลายประเภทได้แก่

2.1 บริเวณและสถานที่ต่าง ๆ ภูมิทัศน์ของโรงเรียนในชุมชน/ท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน เช่น สวนป่า สวนพฤกษศาสตร์ สนามกีฬาโรงเรียน ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ ห้องครัว โรงอาหาร ห้องสมุด หอประชุม เป็นต้น แหล่งเรียนรู้ในชุมชน/ท้องถิ่น เช่น วัด สถานีอนามัย ตลาด หอสมุด พิพิธภัณฑ์ หุ่นา ป่าชุมชน โรงพยาบาล เป็นต้น

2.2 ผู้รู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และปราชญ์ชาวบ้าน

2.3 เรื่องราว สถานการณ์ และเหตุการณ์สำคัญ

2.4 วัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่นและวันสำคัญทางศาสนาและทางราชการ

ห้องเรียนธรรมชาติ เป็นห้องเรียนแห่งประสบการณ์ตรงที่ผู้เรียนจะได้สัมผัสกับความจริงตามระบบนิเวศ และความเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติทั้งที่เป็นดิน น้ำ ป่าไม้ อากาศ ฯลฯ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในธรรมชาติจึงเป็นไปได้ทั้งในแนวทางเพื่อการปลูกฝังเจตคติ จินตนาการ ฝึกฝนทักษะการคิด และการสำรวจรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การนำเสนอ การสื่อสาร การเปลี่ยนแปลง เรียนรู้ การทำงานร่วมกับผู้อื่น ฝึกการเป็นผู้นำ ผู้ตาม การทำงานกลุ่ม และทักษะการตัดสินใจ เป็นต้น

วัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ ในชุมชน ท้องถิ่น เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ผู้เรียนจะได้เรียนรู้และฝึกฝนทักษะและความสามารถพื้นฐานทางสังคม ทักษะการคิดและทักษะชีวิตอย่างหลากหลาย ทั้งการวางแผน การสำรวจ การสังเกต บันทึก รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล นำเสนอ การอ่าน การเขียน การสื่อสาร การทำงานร่วมกับผู้อื่น การฝึกมารยาททางสังคม รวมทั้งเกิดความรักและภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประเพณีของตนเอง

ผู้รู้ ภูมิปัญญา และปราชญ์ชาวบ้าน เป็นศูนย์รวมปรัชญา แนวคิด หลักปฏิบัติสำคัญของกลุ่มคนในท้องถิ่น การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ รับการถ่ายทอดประสบการณ์ วิธีปฏิบัติจากผู้รู้/ภูมิปัญญา หรือปราชญ์ชาวบ้าน

แนวทางการวัดและประเมินผลการจัดกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้”

การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้กิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ใช้วิธีการวัดผลและประเมินผลที่หลากหลายสอดคล้องกับวัตถุประสงค์โดยเน้นการประเมินสภาพจริง (Authentic Assessment) ใช้เทคนิควิธีการประเมินสภาพจริงที่หลากหลายให้ความสำคัญกับการประเมินการปฏิบัติ (Performance Assessment)

1. หมวดที่ 1 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่จัดเป็นกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” บังคับตามหลักสูตรประกอบด้วย กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียนและกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ให้ตัดสินผลการประเมินเป็น “ผ่าน” และ “ไม่ผ่าน” ตามเกณฑ์การประเมินที่หลักสูตรกำหนดและเป็นส่วนหนึ่งของการจบหลักสูตรสถานศึกษา

2. หมวดที่ 2 – 4 กิจกรรมสร้างเสริมสมรรถนะและการเรียนรู้ กิจกรรมสร้างเสริมคุณลักษณะและค่านิยม และกิจกรรมสร้างเสริมทักษะการทำงานการดำรงชีพและทักษะชีวิตให้ประเมินผลความก้าวหน้าพัฒนาการของนักเรียนเป็นรายบุคคลและประเมินความพึงพอใจของการจัดการเรียนรู้ตามโครงสร้างหลักสูตร สถานศึกษาปรับรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนได้ปฏิบัติและเรียนรู้ด้วยตนเองมากขึ้น นักเรียนได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพและมีความสุขในการเรียนรู้อย่างแท้จริงสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ มีขั้นตอนการดำเนินงาน ได้แก่ จัดทำข้อมูลสารสนเทศวิเคราะห์สภาพความพร้อมของโรงเรียน กำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมเพิ่มเวลารู้ให้นักเรียนปฏิบัติรับผิดชอบกำกับติดตามและประเมินความก้าวหน้าในการทำกิจกรรม นำเสนอผลงานของนักเรียน สรุปและรายงานผลการดำเนินงาน

ในที่นี้ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดของสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาเป็นแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ตามนโยบาย “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ด้านโครงสร้างเวลาเรียนและตารางเรียน ด้านรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการดำเนินกิจกรรม ด้านสื่อและแหล่งการเรียนรู้ และด้านการวัดผลและประเมินผล

1. ด้านโครงสร้างเวลาเรียนและตารางเรียน มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2551 : 22,24) ได้กำหนดไว้ให้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีกรอบโครงสร้างเวลาเรียนขึ้นสำหรับกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งสถานศึกษาสามารถเพิ่มเติมได้ตามความพร้อมและจุดเน้น โดยสามารถปรับให้เหมาะสมตามบริบทของสถานศึกษาและสภาพของผู้เรียน ดังนี้

1. ระดับชั้นประถมศึกษา (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6) ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายปี โดยมีเวลาเรียนวันละ ไม่เกิน 5 ชั่วโมง

2. ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3) ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายภาค มีเวลาเรียนวันละ ไม่เกิน 6 ชั่วโมง คำนวณน้ำหนักของรายวิชาที่เรียนเป็นหน่วยกิต ใช้เกณฑ์ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าน้ำหนักวิชา เท่ากับ 1 หน่วยกิต

3. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6) ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายภาค มีเวลาเรียน วันละ ไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง คำนวณน้ำหนักของรายวิชาที่เรียนเป็นหน่วยกิต ใช้เกณฑ์ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าน้ำหนักวิชา เท่ากับ 1 หน่วยกิต

การกำหนดโครงสร้างเวลาเรียนพื้นฐาน และเพิ่มเติม สถานศึกษาสามารถดำเนินการ ดังนี้ 1) ระดับประถมศึกษา สามารถปรับเวลาเรียนพื้นฐานของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ ต้องมีเวลาเรียนรวมตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้างเวลาเรียนพื้นฐาน และผู้เรียนต้องมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่กำหนด 2) ระดับมัธยมศึกษา ต้องจัดโครงสร้างเวลาเรียนพื้นฐานให้เป็นไปตามที่กำหนดและสอดคล้องกับเกณฑ์การจบหลักสูตร

สำหรับเวลาเรียนเพิ่มเติม ทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ให้จัดเป็นรายวิชาเพิ่มเติม หรือกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยพิจารณาให้สอดคล้องกับความพร้อม จุดเน้นของสถานศึกษาและเกณฑ์การจบหลักสูตร เฉพาะระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 สถานศึกษาอาจจัดให้เป็นเวลาสำหรับสาระการเรียนรู้พื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยและกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่กำหนดไว้ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีละ 120 ชั่วโมง และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 360 ชั่วโมงนั้น เป็นเวลาสำหรับปฏิบัติกิจกรรมแนะแนวกิจกรรมนักเรียน และกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ ในส่วนกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ให้สถานศึกษาจัดสรรเวลาให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2558 : 10) กล่าวว่า โครงสร้างเวลาเรียนและตารางเรียน หมายถึง การวิเคราะห์โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาและการนำหลักสูตรไปใช้ระดับชั้นเรียนความพร้อมของครูผู้สอนสื่อแหล่งเรียนรู้ อาคารสถานที่และห้องปฏิบัติการ มีการปรับและออกแบบตารางเรียนที่เอื้อต่อการ “ลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้” ตามแนวทางการบริหารจัดการเวลาเรียนที่ลดเวลาเรียนและเพิ่มเวลารู้

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัย สรุปได้ว่าด้าน โครงสร้างเวลาเรียนและตารางเรียน หมายถึง การกำหนดระยะเวลาและรูปแบบของกิจกรรม โดยปรับให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา และระดับชั้นของผู้เรียน นำมาวิเคราะห์ และจัดเป็นตารางการเรียนรู้ ซึ่งจะต้องมีความสัมพันธ์กับเนื้อหาสาระวิชาที่ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้

2. ด้านรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมาย ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2551 : 25) ได้กำหนดไว้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนจะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย เป็นเครื่องมือที่จะนำพาตนเองไปสู่เป้าหมายของหลักสูตร กระบวนการนี้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนควรได้รับการฝึกฝน พัฒนา เพราะจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร ดังนั้น ผู้สอนจึงจำเป็นต้องศึกษาทำความเข้าใจในกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้สามารถเลือกใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ยูลี สาสิงห์ (2554 : 9) ได้กล่าวถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การจัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนได้ค้นพบและสร้างองค์ความรู้ด้วยตัวเอง ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันกับกลุ่ม มีส่วนร่วมในการคิดค้นงานอย่างสร้างสรรค์ ผู้เรียนได้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้และเชื่อมโยงเข้ากับชีวิตจริง

โหมทศนิ ดวงทวี (2554 : 4) ได้กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ตามความถนัดของผู้เรียน รวมทั้งกระบวนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยคำนึงถึงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการคิด การแก้ปัญหา การจัดการที่เหมาะสมกับเนื้อหาและตัวผู้เรียน

วรพล ตราเต็ง (2556 : 14) ได้กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้คือกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่คำนึงถึงผู้เรียนสำคัญที่สุดมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติคิดค้นและสร้างองค์ความรู้ในสิ่งที่ตนเองชอบและถนัดสอดคล้องกับวิถีชีวิตของตนเองด้วยความรับผิดชอบและมีความสุขกับการเรียนรู้นั้น โดยมีครูคอยอำนวยความสะดวกให้คำแนะนำและเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัย สรุปได้ว่าด้านรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการจัดเรียนการสอน ที่หลากหลาย ตรงตามเนื้อหาวิชา ส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้จากการปฏิบัติตามความถนัดและความสนใจ มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เกิดทักษะทางความคิด และนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้

3. ด้านการดำเนินกิจกรรมได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมาย ดังนี้

ยูลี สาสิงห์ (2554 : 8) ได้กล่าวว่า ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม หมายถึง โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ได้เข้าใจและตระหนักในความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ โดยจัดให้มีกิจกรรม การประชุม เพื่อพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และทักษะการปฏิบัติ ที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้

พรพนา บัวอินทร์ (2553 : 7) ได้กล่าวถึง การดำเนินกิจกรรม เพื่อปรับปรุง กระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพสูงสุด บรรลุตามจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน ซึ่ง ประกอบด้วย การศึกษาเอกสาร หลักการ ทฤษฎี การจัดทำหลักสูตร แผนการจัดการเรียนรู้ การจัด ชั้นเรียน การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ ด้วยวิธีการที่ หลากหลายและเหมาะสมกับเนื้อหาสาระ

ชลธิชา คำศิลา (2554 : 10) กล่าวถึง การวางแผนเพื่อเตรียมตัวของครูผู้สอน เพื่อให้ กิจกรรมการเรียนการสอนถูกต้องและเหมาะสม โดยที่จะต้องเตรียมแหล่งข้อมูล สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ กิจกรรม และการวัดผลและประเมินผล เพื่อนำไปใช้ในการดำเนินการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

วรพล ตราเต็ง (2556 : 7) ได้กล่าวถึง การสร้างความรู้ ความเข้าใจ เผยแพร่ความรู้ ข้อมูล ข่าวสารเกี่ยวกับหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ บรรยากาศ และสภาพแวดล้อม ตลอดจนบทบาทของครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ให้ผู้ปกครองและชุมชนทราบ เข้าใจ และพร้อมให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัย สรุปได้ว่าด้านการดำเนินกิจกรรม หมายถึง ขั้นตอนการ ปฏิบัติงานของสถานศึกษาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเป็นระบบโดยการสร้างความเข้าใจกับ ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย และอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และสร้างสภาพแวดล้อม ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

4. ด้านสื่อและแหล่งการเรียนรู้ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมาย ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551, 2551: 27) ได้กล่าวว่า สื่อการเรียนรู้เป็นเครื่องมือส่งเสริมสนับสนุนการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเข้าถึงความรู้ ทักษะกระบวนการ และคุณลักษณะตามมาตรฐานของหลักสูตรได้อย่างมี ประสิทธิภาพ สื่อการเรียนรู้มีหลากหลายประเภท ทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และ เครื่องมือ การเรียนรู้ต่างๆ ที่มีในท้องถิ่น การเลือกใช้สื่อควรเลือกให้มีความเหมาะสมกับระดับ พัฒนาการ และลีลาการเรียนรู้ที่หลากหลายของผู้เรียน การจัดหาสื่อการเรียนรู้ ผู้เรียนและผู้สอน สามารถจัดทำและพัฒนาขึ้นเอง หรือปรับปรุงเลือกใช้อย่างมีคุณภาพจากสื่อต่างๆ ที่มีอยู่รอบตัวเพื่อ นำมาใช้ประกอบในการจัดการเรียนรู้ที่สามารถส่งเสริมและสื่อสารให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดย สถานศึกษาควรจัดให้มีอย่างพอเพียง เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง สถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้มีหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

อุไรลักษณ์ วิบูลย์ธนาศ (2555 : 8) ได้กล่าวว่าสื่อการเรียนรู้ หมายถึง การส่งเสริม การใช้สื่อ การผลิตสื่อ การเลือก การจัดหา การเก็บรักษา ตลอดจนแหล่งความรู้ต่าง ๆ และวิธีการใช้ แหล่งศึกษาค้นคว้า

โถมทัศน์ี ดวงทวี (2554 : 5) ได้กล่าวว่า สื่อการเรียนรู้ หมายถึง การจัดหาสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษามาใช้ประกอบการเรียนรู้ให้หลากหลายและมีจำนวนเพียงพอกับผู้เรียน มีความทันสมัย ครอบคลุมเนื้อหาสาระวิชาที่เรียน สามารถเชื่อมโยงกับประสบการณ์จริง โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล การกระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงออกอย่างอิสระ ส่งเสริมการฝึกทักษะ การค้นหาความรู้และแก้ปัญหาด้วยตัวเอง โดยพัฒนาปรับปรุงสื่อจากภูมิปัญญาที่เป็นเทคโนโลยีท้องถิ่นสากล นำมาประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัย สรุปได้ว่าด้านสื่อและแหล่งการเรียนรู้ หมายถึง วัสดุ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีทางการศึกษา รวมถึงสภาพแวดล้อม เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจะต้องมีความหลากหลายและพอเพียงกับความต้องการของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

5. ด้านการวัดผลและประเมินผลได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมาย ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2551 : 28) ได้กล่าวว่าการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนต้องอยู่บนหลักการพื้นฐานสองประการคือ 1)การประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนและเพื่อตัดสินผลการเรียน ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ประสบผลสำเร็จนั้น ผู้เรียนจะต้องได้รับการพัฒนาและประเมินตามตัวชี้วัดเพื่อให้บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ สะท้อนสมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนซึ่งเป็นเป้าหมายหลักในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ในทุกระดับไม่ว่าจะเป็นระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับชาติ และ 2) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโดยใช้ผลการประเมินเป็นข้อมูลและสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน ตลอดจนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตามศักยภาพ

อุไรลักษณ์ วิบุลย์ธนาสม (2555 : 8) ได้กล่าวว่า การวัดผลและประเมินผล หมายถึง การส่งเสริมการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนที่แท้จริง ประเภทของการวัดและประเมินผล การเลือกใช้เทคนิควิธีการวัดและประเมินผล ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน

วรพล ตราเต็ง (2556 : 7) ได้กล่าวว่า การประเมินผลการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การรวบรวมข้อมูลสารสนเทศด้วยวิธีการที่หลากหลายแล้วสรุปผลการตัดสินใจด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนบรรยากาศและสภาพแวดล้อมสื่อวัสดุอุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ตลอดจนบทบาทของครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียนมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ (2553 : 175) ได้กล่าวว่า การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ หมายถึงการประเมินผลเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายหลังกิจกรรมการเรียนรู้แต่หลักสูตรแบบอิงมาตรฐานมุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จนปรากฏเป็นคุณสมบัติเด่นชัดในตัวผู้เรียนไปอย่างยั่งยืนและนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในชีวิต

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัย สรุปได้ว่าด้านการวัดผลและประเมินผลหมายถึง การสรุปความรู้ที่ผู้เรียนได้รับ ที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยใช้เทคนิคและวิธีการที่หลากหลายในการสรุปผล ซึ่งความรู้ที่เกิดขึ้นเป็นผลที่เกิดขึ้นภายหลังกิจกรรมการเรียนรู้ โดยที่ความรู้นั้นผู้เรียนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้”

แนวคิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

การศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในการเตรียมนักเรียนให้พร้อมทั้งชีวิตในศตวรรษที่ 21 เป็นเรื่องสำคัญของกระแสการปรับเปลี่ยนทางสังคมที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 ส่งผลต่อวิธีการดำรงชีพของสังคมอย่างทั่วถึง ครูจึงต้องมีความตื่นตัวและเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียนมีทักษะสำหรับการออกไปดำรงชีวิตในโลก นั่นคือ ทักษะการเรียนรู้ (Learning Skill) ที่ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนรู้เพื่อให้เด็กมีความรู้ ความสามารถ และทักษะจำเป็น ซึ่งเป็นผลจากการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนการเตรียมความพร้อมด้านต่าง ๆ วิจารณ์ พานิช (2555 : 16-21) ได้กล่าวถึง ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ดังนี้

สาระวิชาหลัก (Core Subjects) ประกอบด้วย ภาษาแม่ และภาษาสำคัญของโลก ศิลปะ คณิตศาสตร์ การปกครองและหน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และประวัติศาสตร์ โดยวิชาแกนหลักนี้จะนำมาสู่การกำหนดเป็นกรอบแนวคิดและยุทธศาสตร์สำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ในเนื้อหาเชิงสหวิทยาการ (Interdisciplinary) หรือหัวข้อสำหรับศตวรรษที่ 21 โดยการส่งเสริมความเข้าใจในเนื้อหาวิชาแกนหลัก และสอดแทรกทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เข้าไปในทุกวิชาแกนหลัก อันได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับโลก (Global Awareness) ความรู้เกี่ยวกับการเงิน เศรษฐศาสตร์ ธุรกิจ และการเป็นผู้ประกอบการ (Financial, Economics, Business and Entrepreneurial Literacy) ความรู้ด้านการเป็นพลเมืองที่ดี (Civic Literacy) และความรู้ด้านสุขภาพ (Health Literacy)

ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม จะเป็นตัวกำหนดความพร้อมของนักเรียนเข้าสู่โลกการทำงานที่มีความซับซ้อนมากขึ้นในปัจจุบัน ได้แก่ ความริเริ่มสร้างสรรค์และนวัตกรรม การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา การสื่อสารและการร่วมมือ

ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี เนื่องด้วยในปัจจุบันมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อและเทคโนโลยีมากมาย ผู้เรียนจึงต้องมีความสามารถในการแสดงทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและ ปฏิบัติงานได้หลากหลาย โดยอาศัยความรู้ในหลายด้าน ดังนี้ ความรู้ด้านสารสนเทศ ความรู้เกี่ยวกับสื่อและความรู้ด้านเทคโนโลยี

ทักษะด้านชีวิตและอาชีพ ในการดำรงชีวิตและทำงาน ในยุคปัจจุบันให้ประสบความสำเร็จ นักเรียนจะต้องพัฒนาทักษะชีวิตที่สำคัญ คือ ความยืดหยุ่นและการปรับตัว การริเริ่มสร้างสรรค์และเป็นตัวของตัวเอง ทักษะสังคมและสังคมข้ามวัฒนธรรม การเป็นผู้สร้างหรือผู้ผลิต (Productivity) และความรับผิดชอบเชื่อถือได้ (Accountability) ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ (Responsibility)

ทักษะของคนในศตวรรษที่ 21

ทักษะที่จะเกิดขึ้นจะต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ การเรียนรู้ 3R x 7C ทักษะการเรียนรู้ 3R คือ Reading (อ่านออก), (W)riting (เขียนได้), และ (A)ritmetics (คิดเลขเป็น) ส่วนทักษะการเรียนรู้ 7C ประกอบด้วย Critical Thinking and Problem Solving (ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา) Creativity and Innovation (ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม) Cross-cultural Understanding (ทักษะด้านความเข้าใจความต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์) Collaboration, Teamwork and Leadership (ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ) Communications, Information, and Media Literacy (ทักษะด้านการสื่อสารสารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ) Computing and ICT Literacy (ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร) และ Career and Learning Skills (ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้)

กระบวนการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

การเรียนรู้ที่แท้จริงอยู่ในโลกจริงหรือชีวิตจริง การเรียนวิชาในห้องเรียนยังเป็นการเรียนแบบสมมติ “ดังนั้นครูเพื่อศิษย์จึงต้องออกแบบการเรียนรู้ให้ศิษย์” ได้เรียนในสภาพที่ใกล้เคียงชีวิตจริงที่สุด ครูเพื่อศิษย์ต้องเปลี่ยนเป้าหมายการเรียนรู้ของศิษย์จากเน้นเรียนวิชาเพื่อได้ความรู้ให้เลยไปสู่การพัฒนาทักษะที่สำคัญต่อชีวิตในยุคใหม่ ย้ำว่าการเรียนรู้ยุคใหม่ ต้องเรียนให้เกิดทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ซึ่งหน้าที่ของครูเพื่อศิษย์จึงต้องเปลี่ยนจากเน้น “สอน” หรือสั่งสอนไปทำหน้าที่จุดประกายความสนใจใฝ่รู้ (inspire) แก่ศิษย์ ให้ศิษย์ได้เรียนจากการลงมือ

ปฏิบัติ (learning by doing) และศึกษายังคงมีทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 นี้ จากการลงมือปฏิบัติของตนเป็นทีมร่วมกับเพื่อนนักเรียน เน้นการลงมือปฏิบัติในการเรียนรู้ และค้นคว้าหาความรู้มากกว่าตัวความรู้ ครูเพื่อศิษย์ต้องเปลี่ยนแนวทางการทำงานจากทำโดยคนเดียวคนเดียว เป็นทำงานและเรียนรู้จากการทำหน้าที่เป็นทีม กระบวนการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มี 3 ลักษณะ คือ

1. กระบวนการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ เป็นแนวคิดหรือความเชื่อที่สนับสนุนให้คนเราปฏิบัติสิ่งต่างๆด้วยตนเองตามความสนใจ ตามความถนัดและศักยภาพ ด้วยการศึกษา ค้นคว้า ฝึกปฏิบัติ ฝึกทักษะจนถึงการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพราะเชื่อว่าหากคนเราได้กระทำจะทำให้เกิดความเชื่อมั่นเป็นแรงจูงใจให้เกิดการเรียนรู้ ใฝ่เรียน ผู้เรียนจะสนุกสนานที่จะสืบค้นหาความรู้ต่อไป มีความสุขที่จะเรียน มีลักษณะดังนี้

1.1 การเรียนรู้ผ่านการทำงาน (Work-based Learning) การเรียนรู้แบบนี้เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมผู้เรียนให้เกิดพัฒนาการทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้เนื้อหาสาระ การฝึกปฏิบัติจริง ฝึกฝนทักษะทางสังคม ทักษะชีวิต ทักษะวิชาชีพการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง โดยสถาบันการศึกษามักร่วมมือกับแหล่งงานในชุมชน รับผิดชอบการจัดการเรียนการสอนร่วมกัน ตั้งแต่การกำหนดวัตถุประสงค์ การกำหนดเนื้อหากิจกรรม และวิธีการประเมิน

1.2 การเรียนรู้ผ่านโครงงาน (Project-based Learning) การเรียนรู้ด้วยโครงงานเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญรูปแบบหนึ่ง ที่เป็นการให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงในลักษณะของการศึกษา สำรวจ ค้นคว้า ทดลอง ประดิษฐ์คิดค้น โดยครูเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ให้ความรู้ (teacher) เป็นผู้อำนวยความสะดวก (facilitator) หรือผู้ให้คำแนะนำ (guide) ทำหน้าที่ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนทำงานเป็นทีม กระตุ้น แนะนำ และให้คำปรึกษา เพื่อให้โครงการสำเร็จลุล่วง ประโยชน์ของการเรียนรู้ด้วยโครงงาน สิ่งที่ผู้เรียนได้รับจากการเรียนรู้ด้วย PBL จึงมีใช้ตัวความรู้ (knowledge) หรือวิธีการหาความรู้ (searching) แต่เป็นทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม (learning and innovation skills) ทักษะชีวิตและประกอบอาชีพ (Life and Career skills) ทักษะด้านข้อมูลข่าวสาร การสื่อสารและเทคโนโลยี (Information Media and Technology Skills) การออกแบบโครงงานที่ดีจะกระตุ้นให้เกิดการค้นคว้าอย่างกระตือรือร้นและผู้เรียนจะได้ฝึกการใช้ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และแก้ปัญหา (critical thinking & problem solving) ทักษะการสื่อสาร (communicating) และทักษะการสร้างความร่วมมือ(collaboration) ประโยชน์ที่ได้สำหรับครูที่นอกจากจะเป็นการพัฒนาคุณภาพด้านวิชาชีพแล้ว ยังช่วยให้เกิดการทำงานแบบร่วมมือกับเพื่อนครูด้วยกัน รวมทั้งโอกาสที่จะได้สร้างสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียนด้วย

1.3 การเรียนรู้ผ่านกิจกรรม (Activity-based Learning) ในการยึดหลักการให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง “Child Centered” การเรียน โดยการปฏิบัติจริง Learning by

Doing และปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และแก้ปัญหาได้ Doing by Learning จึงถูกนำมาใช้อย่างจริงจังในการปฏิรูปการศึกษาของไทย การเรียนรู้ชนิดนี้เอง ที่มีผู้ตั้งฉายาว่า “สอนแต่น้อย ให้เรียนมากๆ Teach less..Learn More” การเรียนแบบ Learning by Doing นั้นใช้ “กิจกรรม Activity” เป็นหลักในการเรียนการสอน โดยการ “ปฏิบัติจริง Doing” ในเนื้อหาทุกขั้นตอนของการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทุกคนในกลุ่มเป็นผู้ปฏิบัติ คุณครูเป็นพี่เลี้ยงและเทรนเนอร์ แต่กิจกรรมที่นำมาใช้นี้ต้องมีประสิทธิภาพในการเรียนรู้เนื้อหานั้นๆ มีจุดมุ่งหมาย สนุก และน่าสนใจ ไม่ซ้ำซากจนก่อให้เกิดความเบื่อหน่าย ดังนั้น คุณครูจึงเป็น “นักออกแบบกิจกรรม Activity Designer” มืออาชีพ ที่สามารถ “มองเห็นภาพกิจกรรม” ได้ทันที

1.4 การเรียนรู้ผ่านการแก้ปัญหา (Problem-based Learning) เป็นรูปแบบการเรียนรู้ อีกรูปแบบหนึ่งที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และรู้จักการทำงานร่วมกันเป็นทีมของผู้เรียน โดยผู้สอนมีส่วนร่วมน้อยแต่ก็ท้าทายผู้สอนมากที่สุด กระบวนการการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน จะจัดผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อย ขนาดประมาณ 8 -10 คน โดยมีครูหรือผู้สอนประจำกลุ่ม 1 คน ทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนการเรียนรู้ (facilitator) ประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

1. เมื่อผู้เรียนได้รับโจทย์ปัญหา ผู้เรียนจะทำความเข้าใจหรือทำความเข้าใจความกระ่งงในคำศัพท์ที่อยู่ในโจทย์ปัญหานั้น เพื่อให้เข้าใจตรงกัน
2. การจับประเด็นข้อมูลที่สำคัญหรือระบุปัญหาในโจทย์
3. ระดมสมองเพื่อวิเคราะห์ปัญหา อภิปรายหาคำอธิบาย แต่ละประเด็นปัญหาว่าเป็นอย่างไร เกิดขึ้นได้อย่างไร ความเป็นมาอย่างไร โดยอาศัยพื้นความรู้เดิมเท่าที่ผู้เรียนมีอยู่
4. ตั้งสมมติฐานเพื่อตอบปัญหาประเด็นต่างๆ พร้อมจัดลำดับความสำคัญของสมมติฐานที่เป็นไปได้อย่างมีเหตุผล
5. จากสมมติฐานที่ตั้งขึ้น ผู้เรียนจะประเมินว่าเรามีความรู้เรื่องอะไรบ้าง มีเรื่องอะไรที่ยังไม่รู้หรือขาดความรู้ และความรู้อะไรจำเป็นที่จะต้องใช้ในการพิสูจน์สมมติฐาน ซึ่งเชื่อมโยงกับโจทย์ปัญหาที่ได้ ขั้นตอนนี้กลุ่มจะกำหนดประเด็นการเรียนรู้ (learning issue) หรือวัตถุประสงค์การเรียนรู้ (learning objective) เพื่อจะไปค้นคว้าหาข้อมูลต่อไป
6. ค้นคว้าหาข้อมูลและศึกษาเพิ่มเติมจากทรัพยากรการเรียนรู้ต่างๆ เช่น หนังสือตำรา วารสาร สื่อการเรียนสอนต่างๆ การศึกษาในห้องปฏิบัติการ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน อินเทอร์เน็ต หรือปรึกษาอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญในเนื้อหาสาขาเฉพาะ พร้อมทั้งประเมินความถูกต้อง
7. นำข้อมูลหรือความรู้ที่ได้มาสังเคราะห์ อธิบาย พิสูจน์สมมติฐานและประยุกต์ให้เหมาะสมกับโจทย์ปัญหา พร้อมสรุปเป็นแนวคิดหรือหลักการทั่วไป

ขั้นตอนที่ 1-5 เป็นขั้นตอนภายในกระบวนการกลุ่มในห้องเรียน ขั้นตอนที่ 6 เป็นกิจกรรมของผู้เรียนรายบุคคลนอกห้องเรียน และขั้นตอนที่ 7 เป็นกิจกรรมที่กลับมาในกระบวนการกลุ่มอีกครั้ง

1.5 การเรียนรู้ผ่านกระบวนการทางวิทยาศาสตร์หรือวิจัย (Research-based Learning) การเรียนรู้ที่เน้นการวิจัยถือว่าเป็นหัวใจของบัณฑิตศึกษา เพราะเป็นการเรียนที่เน้นการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนโดยตรง เป็นการพัฒนาระบวนการแสวงหาความรู้ และการทดสอบความสามารถทางการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และทักษิณ บุญเติม (2540 : 156-200) ได้เสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐานไว้ 4 รูปแบบ ดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัย คือการให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติทำวิจัยในระดับต่างๆ เช่น การทำการทดลองในห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ การศึกษารายกรณี (Case Study) การทำโครงการ การทำวิจัยเอกสาร การทำวิจัยแบบจับจี้ (Baby Research) การทำวิทยานิพนธ์ เป็นต้น

2. การสอนโดยให้ผู้เรียนร่วมทำโครงการวิจัยกับอาจารย์หรือเป็นผู้ช่วยในโครงการวิจัย (Under Study Concept) ในกรณีนี้ผู้สอนต้องเตรียมโครงการวิจัยไว้รองรับเพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ทำวิจัย เช่น ร่วมเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล อย่างไรก็ตามวิธีนี้จะมีข้อเสียที่ผู้เรียนไม่ได้เรียนรู้กระบวนการทำวิจัยครบถ้วนทุกขั้นตอน

3. การสอนโดยให้ผู้เรียนศึกษางานวิจัย เพื่อเรียนรู้องค์ความรู้ หลักการและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัยเรื่องนั้นๆ วิธีการตั้งโจทย์ปัญหา วิธีการแก้ปัญหา ผลการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้และศึกษาต่อไป ทำให้ผู้เรียนเข้าใจกระบวนการทำวิจัยมากขึ้น

4. การสอนโดยใช้ผลการวิจัยประกอบการสอน เป็นการให้ผู้เรียนได้รับรู้ว่า ทฤษฎี ข้อความใหม่ๆ ในศาสตร์ของตนในปัจจุบันเป็นอย่างไร นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างศรัทธาต่อผู้สอนรวมทั้งทำให้ผู้สอนไม่เกิดความเบื่อหน่ายที่ต้องสอนเนื้อหาเดิมๆ ทุกปี

2. กระบวนการเรียนรู้ผ่านการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ เพราะการสื่อสารเป็นกระบวนการส่งหรือถ่ายทอดเรื่องราว ข่าวสาร ข้อมูล ความรู้ เหตุการณ์ต่าง ๆ จากผู้สอนยังไปผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย ดังนี้

2.1 การฝึกทักษะในการฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) โดยใช้เทคนิค สุนทรียสนทนา(Dialogue) เป็นการฝึกทักษะการฟังอย่างลึกซึ้งทำให้รู้จักตนเองมากขึ้น ฝึกการเป็นผู้ฟังที่ดี ฟังผู้อื่นพูดอย่างตั้งใจ ฟังให้มาก พูดให้น้อยลง ไม่พูดแทรกขณะอีกฝ่ายกำลังพูด ทำให้ฟังและได้ยินมากขึ้น เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถนำมาปรับใช้ในการทำงานหรือการดำรงชีวิตได้เป็นอย่างดี

2.2 การฝึกทักษะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยใช้เทคนิค Communities of Practice หรือ CoP ซึ่งเป็นการดึงความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคลออกมา เพื่อแลกเปลี่ยนและทำให้เกิดการเรียนรู้

2.3 การฝึกทักษะการทำงานเป็นทีม, เรียนรู้แบบกลุ่ม ปฏิบัติงานกลุ่ม เป็นวิธีสอนที่ครูมอบหมายให้นักเรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ร่วมมือกันศึกษาค้นคว้าหาวิธีการแก้ปัญหาหรือปฏิบัติกิจกรรมตามความสามารถ ความถนัด หรือความสนใจ เป็นการฝึกให้นักเรียนทำงานร่วมกันตามวิถีแห่งประชาธิปไตย

2.4 การฝึกทักษะการใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร ใช้เทคโนโลยีเพื่อวิจัย จัดระบบ ประเมิน และสื่อสารสารสนเทศ ใช้เครื่องมือสื่อสาร เชื่อมโยงเครือข่าย (คอมพิวเตอร์ เครื่องเล่น มีเดีย ฯลฯ) และ social network อย่างถูกต้อง เหมาะสม เพื่อเข้าถึง (access) จัดการ (manage) ผสมผสาน (integrate) ประเมิน (evaluate) และสร้าง(create) สารสนเทศ เพื่อทำหน้าที่ในเศรษฐกิจฐานความรู้ปฏิบัติตามคุณธรรมและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

3. การเรียนรู้แบบขั้นบันได(IS) กระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุผลตามที่คาดหวังนั้น มีมากมายหลายวิธี กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบบันได 5 ขั้นก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่น่าสนใจ ที่ครูสามารถนำไปปรับใช้ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามบริบทและธรรมชาติของวิชา โดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีขั้นตอนดังนี้

ขั้น L1 การตั้งประเด็นคำถาม/สมมติฐาน (Learning to Question) เป็นการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักคิด สังเกต ตั้งข้อสงสัย ตั้งคำถามอย่างมีเหตุผลและสร้างสรรค์

ขั้น L2 การสืบค้นความรู้จากแหล่งเรียนรู้และสารสนเทศ (Learning to Search) เป็นการฝึกแสวงหาความรู้ ข้อมูล และสารสนเทศ จากแหล่งเรียนรู้อย่างหลากหลาย เช่น ห้องสมุด อินเทอร์เน็ตหรือจากการปฏิบัติทดลอง เป็นต้น

ขั้น L3 การสรุปองค์ความรู้ (Learning to Construct) เป็นการฝึกนำความรู้และสารสนเทศหรือข้อมูลที่ได้จากการอภิปราย การทดลอง มาคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปเป็นองค์ความรู้

ขั้น L4 การสื่อสารและการนำเสนออย่างมีประสิทธิภาพ (Learning to Communicate) เป็นการฝึกให้นำความรู้ที่ได้มานำเสนอและสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพให้เกิดความเข้าใจ

ขั้น L5 การบริการสังคมและจิตสาธารณะ (Learning to Serve) เป็นการนำความรู้สู่การปฏิบัติ ซึ่งผู้เรียนจะต้องมีความรู้ในบริบทรอบตัวและบริบทโลกตามวุฒิภาวะที่เหมาะสม โดยจะนำองค์ความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างสร้างสรรค์

จะเห็นได้ว่า การเรียนรู้แบบใฝ่รู้กับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มีแนวคิดและลักษณะของการจัดการเรียนรู้คล้ายกัน นั่นคือ ต้องมีความสัมพันธ์ มีขั้นตอนและกระบวนการเป็นลำดับที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมกับการเรียนการสอน เช่น การกำหนดปัญหาที่ผู้เรียนสนใจ การทำกิจกรรมกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ และสามารถบูรณาการกับรายวิชาอื่น ๆ ได้ด้วยตนเอง การสอนที่ถือว่ามีประสิทธิภาพนั้นครูต้องมีคุณสมบัติมากกว่าการเป็นผู้ทำหน้าที่สอน (Instructor) ครูต้องมีลักษณะของผู้ที่สามารถชี้แนะการเรียนรู้ (Learning Coaching) และสามารถทำหน้าที่เป็นผู้นำนักเรียนท่องเที่ยวไปสู่โลกแห่งการเรียนรู้ได้ (Learning Travel Agent) ซึ่งบทบาทของครูจากยุคสมัยก่อนจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงเมื่อก้าวสู่ยุคแห่งศตวรรษที่ 21 เนื่องจากครูในโลกยุคใหม่ต้องมีความรอบรู้มากกว่าการเป็นผู้ดูแลรายวิชาที่สอนเท่านั้น แต่ครูมีบทบาทของการเพิ่มพูนความรู้แก่นักเรียน เสริมสร้างทักษะที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพ รวมทั้งไอซีทีได้เข้ามามีบทบาททางการศึกษาและเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันของคนทั่วโลก

ปฏิญญาสากลว่าด้วยการจัดการศึกษา ในศตวรรษที่ 21

วิจารณ์ พานิช (2555 : 16-21) การศึกษาจะต้องมีการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน คือ การพัฒนาผู้เรียนให้ครอบคลุมในหลายมิติ ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา สังคมและอารมณ์ องค์การยูเนสโกได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับคริสต์ศตวรรษที่ 21 โดยเสนอจุดศุภมงคลการศึกษา (Four Pillars of Education) ประกอบด้วยเสาหลักการศึกษา 4 ประการ ได้แก่

Learning to know: หมายถึง การเรียนรู้เพื่อรู้ทุกสิ่งทุกอย่าง อันจะเป็นประโยชน์ต่อไปได้แก่ การแสวงหาให้ได้มาซึ่งความรู้ที่ต้องการ การต่อยอดความรู้ที่มีอยู่และรวมทั้งการสร้างความรู้ขึ้นใหม่

การเรียนรู้เพื่อรู้ หมายถึง การเรียนรู้เพื่อเตรียมเครื่องมือสำหรับการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต เช่น คนไทยต้องเรียนภาษาไทยให้อ่านออกเขียนได้เพื่อจะได้เรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นไป หรือ การเรียนด้านภาษาสากล การเรียนคอมพิวเตอร์ เพื่อเป็นเครื่องมือในการค้นคว้าหาความรู้ เป็นต้น เสาหลักการศึกษาประการแรกนี้ ยังรวมถึงการเตรียมความพร้อมด้านจิตใจผู้เรียน ให้มีความพร้อมเพื่อการศึกษาต่อ ได้แก่ การเรียนการสอนที่เกิดความสนุก อยากเรียน รักที่จะเรียนรู้ มีความสุขในการเรียนและการแสวงหาความรู้ และการมีสุขภาพจิตที่ดี

Learning to do: หมายถึง การเรียนรู้เพื่อการปฏิบัติหรือลงมือทำ ซึ่งอาจนำไปสู่การประกอบอาชีพจากความรู้ที่ได้ศึกษามารวมทั้งการปฏิบัติเพื่อสร้างประโยชน์ให้สังคม

การเรียนรู้เพื่อทำได้ คือ ความสามารถในการนำความรู้มาปฏิบัติให้บรรลุผลตามความมุ่งหวัง การเรียนรู้เพื่อให้ทำได้ก็คือการเรียนรู้เพื่อใช้ความรู้ในการทำงาน การประกอบอาชีพ ซึ่งเป็น

ผลของการเรียนที่มุ่งเน้นการปฏิบัติ ต้องพัฒนาคนให้มีความสามารถหลากหลาย สามารถทำงานได้หลายอย่างโดยอาศัยเครื่องจักรลดกำลังแรงงาน และอาศัยคอมพิวเตอร์ลดกำลังสมองในการคิด รวมทั้งความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เพื่อเสริมสร้างการทำงานเป็นทีมให้เข้มแข็ง นั่นก็คือทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (People Skills) ของผู้เรียน และความสามารถในการบริหารจัดการ มีคุณธรรมภายในจิตใจ เช่น ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ การตรงต่อเวลา เป็นต้น

Learning to live together: หมายถึง การเรียนรู้เพื่อการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขทั้งการดำเนินชีวิตในการเรียน ครอบครัว สังคม และการทำงาน

การเรียนรู้เพื่อที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นเป็นการใช้ความรู้ความสามารถเพื่อสังคมส่วนรวม ในประการที่สามนี้เป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนใช้ความรู้ความสามารถในการทำประโยชน์แก่ผู้อื่น เป็นการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพด้วยการสร้างสรรค์ประโยชน์ให้แก่สังคม นั่นก็คือการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันฉันท์ญาติมิตร และใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการสลายความรุนแรงและความขัดแย้งในสังคม ด้วยการหันหน้าเจรจาและเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน มีความรู้ความเข้าใจในมิติที่แตกต่างกันในด้านชาติพันธุ์ ศาสนา และความเป็นอยู่

Learning to be: หมายถึง การเรียนรู้เพื่อให้รู้จักตัวเองอย่างถ่องแท้ รู้ถึงศักยภาพ ทัศนคติ ความสนใจ ของตนเอง สามารถใช้ความรู้ความสามารถของตนเองให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม เลือกแนวทางการพัฒนาตนเองตามศักยภาพ วางแผนการเรียนรู้ต่อ การประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับศักยภาพตนเองได้

การพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ กล่าวคือเมื่อผู้เรียนจบการศึกษาไปแล้วเขาจะต้องเป็นอะไรที่มากกว่าเครื่องจักรในโรงงาน มากกว่าความเป็นแรงงานราคาถูก และมากกว่าความเป็นทรัพยากรมนุษย์หรือสัตว์เศรษฐกิจ นั่นก็คือการศึกษาต้องไม่กดคนให้ต่ำลงมีค่าเพียงทรัพยากรหรือเครื่องจักรชิ้นหนึ่ง แต่ต้องพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เต็มตามศักยภาพในทุกมิติ

แนวคิดการเรียนรู้ของBloom (Bloom's Taxonomy)

บลูม (Blom) เป็นนักศึกษาวาอเมริกันเชื่อว่า การเรียนการสอนที่จะประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพนั้น ผู้สอนจะต้องกำหนดจุดมุ่งหมายให้ชัดเจนแน่นอน เพื่อให้ผู้สอนกำหนดและจัดกิจกรรมการเรียนรวมทั้งวัดการประเมินผลได้ถูกต้อง และบลูมได้แบ่งประเภทของพฤติกรรมโดยอาศัยทฤษฎีการเรียนรู้และจิตวิทยาพื้น ฐานว่า มนุษย์จะเกิดการเรียนรู้ใน 3 ด้าน คือ อติญาณ์ สรเกษตรริน (2543 : 72-74)

1. พุทธิพิสัย (Cognitive Domain) พฤติกรรมด้านสมองเป็นพฤติกรรมเกี่ยวกับสติปัญญา ความรู้ ความคิด ความเฉลียวฉลาด ความสามารถในการคิดเรื่องราวต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นความสามารถทางสติปัญญา พฤติกรรมทางพุทธิพิสัย 6 ระดับ ได้แก่

1.1 ความรู้ความจำ ความสามารถในการเก็บรักษามวลประสบการณ์ต่าง ๆ จากการที่ได้รับรู้ไว้และระลึกถึงนั้นได้เมื่อต้องการเปรียบเทียบกับบันทึกเสียงหรือวิดิทัศน์ที่สามารถเก็บเสียงและภาพของเรื่องราวต่างๆได้ สามารถเปิดฟังหรือ ดูภาพเหล่านั้นได้เมื่อต้องการ

1.2 ความเข้าใจเป็นความสามารถในการจับใจความสำคัญของสื่อ และสามารถแสดงออกมาในรูปของการแปลความ ตีความ คาดคะเน ขยายความหรือการกระทำอื่น ๆ

1.3 การนำความรู้ไปใช้ เป็นขั้นที่ผู้เรียนสามารถนำความรู้ ประสบการณ์ไปใช้ในกาแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ ซึ่งจะต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจจึงจะสามารถนำไปใช้ได้

1.4 การวิเคราะห์ ผู้เรียนสามารถคิดหรือแยกแยะเรื่องราวสิ่งต่าง ๆ ออกเป็นส่วนย่อยเป็นองค์ประกอบที่สำคัญได้ และมองเห็นความสัมพันธ์ของส่วนที่เกี่ยวข้องกัน ความสามารถในการวิเคราะห์จะแตกต่างกันไปแล้วแต่ความคิดของแต่ละคน

1.5 การสังเคราะห์ ความสามารถในการที่ผสมผสานส่วนย่อย ๆ เข้าเป็นเรื่องราวเดียวกันอย่างมีระบบ เพื่อให้เกิดสิ่งใหม่ที่สมบูรณ์และดีกว่าเดิมอาจเป็นการถ่ายทอดความคิดออกมาให้ผู้อื่นเข้าใจได้ง่าย การกำหนดวางแผนวิธีการดำเนินงานขึ้นใหม่หรืออาจจะเกิดความคิดในอันที่จะสร้างความสัมพันธ์ของสิ่งที่เป็นนามธรรมขึ้นมาในรูปแบบ หรือ แนวคิดใหม่

1.6 การประเมินค่า เป็นความสามารถในการตัดสิน ตีราคาหรือสรุปเกี่ยวกับคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ออกมาในรูปของคุณธรรมอย่างมีกฎเกณฑ์ที่เหมาะสม ซึ่งอาจเป็นไปตามเนื้อหาสาระในเรื่องนั้น ๆ หรืออาจเป็นกฎเกณฑ์ที่สังคมยอมรับก็ได้

2. จิตพิสัย (Affective Domain)(พฤติกรรมด้านจิตใจ) ค่านิยม ความรู้สึก ความซาบซึ้ง ทัศนคติ ความเชื่อ ความสนใจและคุณธรรม พฤติกรรมด้านนี้อาจไม่เกิดขึ้นทันที ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม และสอดคล้องสิ่งที่ดึงดูดตลอดเวลา จะทำให้พฤติกรรมของผู้เรียนเปลี่ยนไปในแนวทางที่พึงประสงค์ได้ ด้านจิตพิสัย จะประกอบด้วยพฤติกรรมย่อย ๆ 5 ระดับ ได้แก่

2.1 การรับรู้ เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นต่อปรากฏการณ์ หรือสิ่งเร้าอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นไปในลักษณะของการแปลความหมายของสิ่งเร้านั้นว่าคืออะไร แล้วจะแสดงออกมาในรูปของความรู้สึกที่เกิดขึ้น

2.2 การตอบสนอง เป็นการกระทำที่แสดงออกมาในรูปของความเต็มใจ ยินยอม และพอใจต่อสิ่งเร้านั้น ซึ่งเป็นการตอบสนองที่เกิดจากการเลือกสรรแล้ว

2.3 การเกิดค่านิยม การเลือกปฏิบัติในสิ่งที่เป็นที่ยอมรับกันในสังคม การยอมรับนับถือในคุณค่านั้น ๆ หรือปฏิบัติตามในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จนกลายเป็นความเชื่อ แล้วจึงเกิดทัศนคติที่ดีในสิ่งนั้น

2.4 การจัดระบบ การสร้างแนวคิด จัดระบบของค่านิยมที่เกิดขึ้น โดยอาศัยความสัมพันธ์ถ้าเข้ากันได้ก็จะยึดถือต่อไป แต่ถ้าขัดกันอาจไม่ยอมรับอาจจะยอมรับค่านิยมใหม่โดยยกเลิกค่านิยมเก่า

2.5 บุคลิกภาพ การนำค่านิยมที่ยึดถือมาแสดงพฤติกรรมที่เป็นนิสัยประจำตัว ให้ประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่ถูกต้องจึงงามพฤติกรรมด้านนี้ จะเกี่ยวกับความรู้สึกและจิตใจ ซึ่งจะเริ่มจากการได้รับรู้จากสิ่งแวดล้อม แล้วจึงเกิดปฏิกิริยาโต้ตอบ ขยายกลายเป็นความรู้สึกด้านต่าง ๆ จนกลายเป็นค่านิยม และยังพัฒนาต่อไปเป็นความคิด อุดมคติ ซึ่งจะเป็นควบคุมทิศทางพฤติกรรมของคนคนจะรู้ตัวช่วยอย่างไรนั้น ก็เป็นผลของพฤติกรรมด้านนี้

3. ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) (พฤติกรรมด้านกล้ามเนื้อประสาท) พฤติกรรมที่บ่งถึงความสามารถในการปฏิบัติงานได้อย่างคล่องแคล่วชำนาญ ซึ่งแสดงออกมาได้โดยตรง โดยมีเวลาและคุณภาพของงานเป็นตัวชี้ระดับของทักษะพฤติกรรมด้านทักษะพิสัย ประกอบด้วยพฤติกรรมย่อย ๆ 5 ชั้น ดังนี้

3.1 การรับรู้ เป็นการให้ผู้เรียนได้รับรู้หลักการปฏิบัติที่ถูกต้อง หรือ เป็นการเลือกหาตัวแบบที่สนใจ

3.2 กระทำตามแบบ หรือ เครื่องชี้แนะ เป็นพฤติกรรมที่ผู้เรียนพยายามฝึกตามแบบที่ตนสนใจและพยายามทำซ้ำ เพื่อที่จะให้เกิดทักษะตามแบบที่ตนสนใจให้ได้ หรือ สามารถปฏิบัติงานได้ตามข้อแนะนำ

3.3 การหาความถูกต้อง พฤติกรรมสามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องอาศัยเครื่องชี้แนะ เมื่อได้กระทำซ้ำแล้ว ก็พยายามหาความถูกต้องในการปฏิบัติ

3.4 การกระทำอย่างต่อเนื่องหลังจากตัดสินใจเลือกรูปแบบที่เป็นของตัวเองจะกระทำตามรูปแบบนั้นอย่างต่อเนื่อง จนปฏิบัติงานที่ยุ่งยากซับซ้อนได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้องคล่องแคล่ว การที่ผู้เรียนเกิดทักษะได้ ต้องอาศัยการฝึกฝนและกระทำอย่างสม่ำเสมอ

3.5 การกระทำได้อย่างเป็นธรรมชาติ พฤติกรรมที่ได้จากการฝึกอย่างต่อเนื่องจนสามารถปฏิบัติได้คล่องแคล่วว่องไวโดยอัตโนมัติ เป็นไปอย่างธรรมชาติ ซึ่งถือเป็นความสามารถของการปฏิบัติในระดับสูง

ทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูม Bloom 1976 , อ้างถึงในปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 : 115 – 117) บลูมได้เสนอทฤษฎีการเรียนรู้ในโรงเรียนไว้ ดังนี้

1. พื้นฐานของผู้เรียนเป็นหัวใจในการเรียน ผู้เรียนแต่ละคนจะเข้าชั้นเรียนด้วยพื้นฐานที่จะช่วยให้เขา ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ต่างกัน ถ้าเขามีพื้นฐานที่คล้ายคลึงกัน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจะไม่แตกต่างกัน

2. คุณลักษณะของแต่ละคน เช่น ความรู้ที่จำเป็นก่อนเรียน แรงจูงใจในการเรียน และคุณภาพของการสอน เป็นสิ่งที่ปรับปรุงได้ เพื่อให้แต่ละคนและทั้งกลุ่มมีระดับการเรียนรู้ที่สูงขึ้น

สรุปเพราะฉะนั้นเราสามารถสรุปได้ว่า การเรียนรู้หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากเดิมไปสู่พฤติกรรมใหม่ที่ค่อนข้างถาวร และพฤติกรรมใหม่นี้เป็นผลมาจากประสบการณ์หรือการฝึกฝน มิใช่เป็นผลจากการตอบสนองตามธรรมชาติหรือสัญชาตญาณ หรือวุฒิภาวะ หรือพิษยาต่าง ๆ หรืออุบัติเหตุ หรือความบังเอิญ พฤติกรรมที่เปลี่ยนไปจะต้องเปลี่ยนไปอย่างค่อนข้างถาวร จึงจะถือว่าเกิดการเรียนรู้ขึ้น หากเป็นการ เปลี่ยนแปลงชั่วคราวก็ยังไม่ถือว่าเป็นการเรียนรู้

แนวคิดการเรียนรู้ที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน (Active Learning)

ในศตวรรษที่ 21 เป็นยุคของข้อมูลข่าวสารและการเปลี่ยนแปลง ด้วยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้การสื่อสารไร้พรมแดน การเข้าถึงแหล่งข้อมูลสามารถทำได้ทุกที่ทุกเวลา ผลกระทบจากยุคโลกาภิวัตน์นี้ส่งผลให้ผู้เรียนจำเป็นจะต้องมีความสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องและเป็นผู้แสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลา ประกอบกับปัจจุบันมีองค์ความรู้ใหม่เกิดขึ้นมากมายทุกวินาทีทำให้เนื้อหาวิชามีมากกว่าที่จะเรียนรู้จากในห้องเรียนได้หมด ซึ่งการสอนแบบเดิมด้วยการ “พูด บอกเล่า” ไม่สามารถจะพัฒนาผู้เรียนให้นำความรู้ที่ได้จากการเรียนในชั้นเรียนไปปฏิบัติได้ดี ดังนั้นจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนรู้ให้ตอบสนองความเปลี่ยนแปลงของสังคมเทคโนโลยี จากผู้สอนที่มีบทบาทเป็นผู้ถ่ายทอดปรับเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้ชี้แนะวิธีการค้นคว้าหาความรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สามารถแสวงหาความรู้ และประยุกต์ใช้ทักษะต่างๆ สร้างความเข้าใจด้วยตนเองจนเกิดเป็นการเรียนรู้ที่มีความหมาย

การเรียนรู้ที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน “เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ที่มีความหมายโดยการร่วมมือระหว่างผู้เรียนด้วยกัน ในการนี้ ครูต้องลดบทบาทในการสอนและการให้ความรู้แก่ผู้เรียน โดยตรง แต่ไปเพิ่มกระบวนการและกิจกรรมที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการจะทำกิจกรรมต่างๆ มากขึ้น และอย่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ โดยการพูด การเขียน การอภิปรายกับเพื่อนๆ”

กรวยแห่งการเรียนรู้ (The Cone of Learning)

การเรียนรู้ที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน หรือการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เป็นกระบวนการเรียนการสอนอย่างหนึ่ง เป็นการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ หรือ การลงมือทำซึ่ง “ความรู้” ที่เกิดขึ้นก็เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ จากกระบวนการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผู้เรียนมีโอกาสดลงมือกระทำมากกว่าการฟังเพียงอย่างเดียว ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการอ่าน การเขียน การโต้ตอบ และการวิเคราะห์ปัญหา อีกทั้งให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการคิดขั้นสูง ได้แก่ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า

การเรียนรู้ที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน (Active Learning) ทำให้ผู้เรียนสามารถรักษาผลการเรียนรู้ให้อยู่คงทนได้มากและนานกว่ากระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียน เป็นฝ่ายรับความรู้ (Passive Learning) เพราะกระบวนการเรียนรู้แบบ Active Learning สอดคล้องกับการทำงานของสมองที่เกี่ยวข้องกับความจำ โดยสามารถเก็บและจำสิ่งที่ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน ผู้สอน สิ่งแวดล้อม การเรียนรู้ที่ได้ผ่านการปฏิบัติจริง จะสามารถเก็บความจำ ในระบบความจำระยะยาว (Long Term Memory) ทำให้ผลการเรียนรู้ยังคงอยู่ได้ในปริมาณที่มากกว่า ระยะยาวกว่า

กรวยแห่งการเรียนรู้นี้ได้แบ่งเป็น 2 กระบวนการ คือ

1. กระบวนการเรียนรู้แบบตั้งรับ (Passive Learning)

1.1 การเรียนรู้โดยการอ่าน ท่องจำ ผู้เรียนจะจำได้ในสิ่งที่เรียนเพียง 20%

1.2 การเรียนรู้โดยการฟังบรรยายเพียงอย่างเดียวโดยที่ผู้เรียนไม่มีโอกาสได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมอื่นในขณะที่ครูสอน เมื่อเวลาผ่านไปผู้เรียนจะจำได้เพียง 20% หากในการเรียนการสอนผู้เรียนมีโอกาสดได้เห็นภาพประกอบด้วยก็จะทำให้ผลการเรียนรู้คงอยู่ได้เพิ่มขึ้นเป็น 30%

1.3 การเรียนรู้ที่ผู้สอนจัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียนเพิ่มขึ้น เช่น การให้ดู ภาพยนตร์ การสาธิตจัดนิทรรศการให้ผู้เรียนได้ดู รวมทั้งการนำผู้เรียนไปทัศนศึกษาหรือดูงาน ก็ทำให้ผลการเรียนรู้เพิ่มขึ้นเป็น 50%

2. กระบวนการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

2.1 ผู้เรียนมีบทบาทในการแสวงหาความรู้และเรียนรู้อย่างมีปฏิสัมพันธ์จนเกิดความรู้ ความเข้าใจ นำไปประยุกต์ใช้ สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า หรือ สร้างสรรค์สิ่งต่างๆ และพัฒนาตนเองเต็มความสามารถ รวมถึงการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้มีส่วนร่วมอภิปราย ให้ฝึกทักษะการสื่อสาร ทำให้ผลการเรียนรู้เพิ่มขึ้นเป็น 70%

2.2 การนำเสนอผลงานทางการเรียนรู้ในสถานการณ์จำลอง ทั้งมีการฝึกปฏิบัติในสภาพจริง มีการเชื่อมโยงกับสถานการณ์ต่างๆ จะทำให้ผลการเรียนรู้เกิดขึ้นถึง 90%

ลักษณะสำคัญของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน

1. ความรู้เกิดจากประสบการณ์ การสร้างองค์ความรู้ และการสรุปบทวนของผู้เรียน
2. เป็นการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาศักยภาพทางสมอง ได้แก่ การคิด การแก้ปัญหา

การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้

3. เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้
4. เป็นกระบวนการสร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียนอ่าน พุด ฟัง คิด
5. เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดขั้นสูง
6. เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนบูรณาการข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศ

และหลักการ ผู้สร้างความคิดรวบยอด

7. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ มีการสร้างองค์ความรู้ การสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน และร่วมมือกันมากกว่าการแข่งขัน
8. ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้และจัดระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง
9. ผู้เรียนได้เรียนรู้การรับผิดชอบร่วมกัน การมีวินัยในการทำงาน และการแบ่งหน้าที่

ความรับผิดชอบ

10. ผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติ

ด้วยตนเอง

หลักการจัดการเรียนรู้ที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน

1. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ภายใต้ความเชื่อพื้นฐาน 2 ประการ คือ

1.1 การเรียนรู้เป็นความพยายามโดยธรรมชาติของมนุษย์

1.2 แต่ละบุคคลมีแนวทางในการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน โดยผู้เรียนจะถูกเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับความรู้ไปสู่การมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้

2. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียน มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนและระหว่างผู้เรียนด้วยกัน โดยใช้เทคนิคหรือกิจกรรมต่างๆ

3. เน้นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ลงมือกระทำและได้ใช้กระบวนการคิดเกี่ยวกับสิ่งที่เขาได้กระทำลงไป

4. ผู้สอนมีบทบาทอำนวยความสะดวกและจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเองจนเกิดเป็นการเรียนรู้ที่มีความหมาย (Meaningful Learning)

บทบาทของครูผู้สอน

1. ให้ความสำคัญกับผู้เรียนเป็นหลักในการจัดการเรียนรู้ กิจกรรมต้องสะท้อนความต้องการในการพัฒนาผู้เรียนและเน้นการนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริงของผู้เรียน
2. วางแผนเกี่ยวกับเวลาในการเรียนการสอนอย่างชัดเจน ทั้งในส่วนของเนื้อหาและกิจกรรม
3. สร้างบรรยากาศของการมีส่วนร่วม การอภิปราย และการเจรจาโต้ตอบ ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับครูผู้สอนและเพื่อนในชั้นเรียน
4. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เกิดความเคลื่อนไหว มีชีวิตชีวา ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมรวมทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้
5. จัดสภาพการเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ ส่งเสริมให้เกิดการร่วมมือในกลุ่มผู้เรียน
6. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ท้าทาย และให้โอกาสผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย
7. ครูผู้สอนต้องใจกว้าง ยอมรับความสามารถในการแสดงออก และความคิดเห็นของผู้เรียน

รูปแบบวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน (Active Learning) ครอบคลุมวิธีการจัดการเรียนรู้หลากหลายวิธี เช่น

- การเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning)
- การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning)
- การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning)
- การเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-Based Learning)
- การเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการคิด (Thinking Based Learning)
- การเรียนรู้การบริการ (Service Learning)
- การเรียนรู้จากการสืบค้น (Inquiry-Based Learning)
- การเรียนรู้ด้วยการค้นพบ (Discovery Learning)

ฯลฯ

อย่างไรก็ตาม รูปแบบ วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เหล่านี้ มีพื้นฐานมาจากแนวคิดเดียวกัน คือให้ผู้เรียนเป็นผู้มีบทบาทหลักในการเรียนรู้ของตนเอง

การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning มีรากฐานมาจากแนวคิดทางการศึกษาที่เน้นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ (Constructivist) โดยผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้จากข้อมูลที่ได้รับมาใหม่

ด้วยการนำไปประกอบกับประสบการณ์ส่วนตัวที่ผ่านมาในอดีต นอกจากนี้ยังมีมิติของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องอยู่ 2 มิติ ได้แก่ กิจกรรมด้านการรู้คิด (Cognitive Activity) และกิจกรรมด้านพฤติกรรม (Behavioral Activity) การที่ผู้สอนให้ความสำคัญกับกิจกรรมด้านพฤติกรรมเพียงอย่างเดียว เช่น การฝึกปฏิบัติและการอภิปรายในกลุ่มของผู้เรียนเอง โดยไม่ให้ความสำคัญกับกิจกรรมด้านการรู้คิด เช่น การลำดับความคิดและการจัดองค์ความรู้ จะทำให้ประสิทธิผลของการเรียนรู้ลดลง การนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบที่ให้ผู้เรียนทำกิจกรรมและค้นพบความรู้ด้วยตนเองนี้ ไปใช้กับการพัฒนาการเรียนรู้ตามลำดับขั้นการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) จะเหมาะกับการพัฒนาในขั้น การทำความเข้าใจ การนำไปประยุกต์ใช้ และการวิเคราะห์ขั้นไปมากกว่าขั้นให้ข้อมูลความรู้ เพราะเป็นการเสียเวลามาก และไม่บรรลุผลเท่าที่ควร

โดยสรุป การจัดการเรียนรู้ที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน โดยการนำเอาวิธีการสอน เทคนิคการสอนที่หลากหลายมาใช้ออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้และกิจกรรม กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียน ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนและผู้เรียนกับผู้สอน เป็นการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนประยุกต์ใช้ทักษะและเชื่อมโยงองค์ความรู้นำไปปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาหรือประกอบอาชีพในอนาคต และถือเป็นการจัดการเรียนรู้ประเภทหนึ่งที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน

แนวคิดการเรียนรู้ 4 H

กิจกรรมเพิ่มเวลารู้ในระยะแรกเน้น 4 หมวด คือ หมวดที่ 1 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (กิจกรรมบังคับตามหลักสูตร) หมวดที่ 2 สร้างเสริมสมรรถนะและการเรียนรู้ หมวดที่ 3 สร้างเสริมคุณลักษณะและค่านิยม และหมวดที่ 4 สร้างเสริมทักษะการทำงาน การดำรงชีพและทักษะชีวิต ใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียน กิจกรรมการพัฒนาเป็นไปตามความสนใจของผู้เรียน ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรม และมีความสุขกับกิจกรรม ต่อมาได้มีการปรับเป้าหมายของกิจกรรมจาก 4 หมวด เป็นการพัฒนา 4 H คือ Head (กิจกรรมพัฒนาสมอง), Heart (กิจกรรมพัฒนาจิตใจ), Hand (กิจกรรมพัฒนาทักษะการปฏิบัติ) และ Health (กิจกรรมพัฒนาสุขภาพ) ซึ่งสอดคล้องกับองค์ 4 ของการจัดการศึกษา คือ พุทธิศึกษา จริยศึกษา หัตถศึกษา และพลศึกษา ทั้งนี้ เพื่อเป็นการพัฒนาผู้เรียนในทุกด้าน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีเป้าหมายการพัฒนา 4 H คือ Head (กิจกรรมพัฒนาสมอง), Heart (กิจกรรมพัฒนาจิตใจ), Hand (กิจกรรมพัฒนาทักษะการปฏิบัติ) และ Health (กิจกรรมพัฒนาสุขภาพ) เน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข โดยใช้ขั้นพัฒนาการของ Bloom Taxonomy เป็นหลักในการจัดกิจกรรมและเน้นให้เกิดทักษะการคิดขั้นสูง

กิจกรรมพัฒนาสมอง (Head) หมายถึง กิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาทักษะการคิด เพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า ตัดสินใจ แก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์

กิจกรรมพัฒนาจิตใจ (Heart) หมายถึง กิจกรรมส่งเสริม พัฒนา และปลูกฝังค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม การทำประโยชน์เพื่อสังคม เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์จนเป็นลักษณะนิสัย และมีจิตสำนึกที่ดีต่อตนเองและส่วนรวม

กิจกรรมพัฒนาทักษะการปฏิบัติ (Hand) หมายถึง กิจกรรมสร้างเสริมทักษะการทำงาน ทักษะทางอาชีพที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถ ความถนัด และศักยภาพของตนเอง

กิจกรรมพัฒนาสุขภาพ (Health) หมายถึง กิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพเพื่อให้ผู้เรียนมีสมรรถนะทางกายที่สมบูรณ์ แข็งแรง มีเจตคติที่ดีต่อการดูแลสุขภาพ และมีทักษะปฏิบัติด้านสุขภาพจนเป็นนิสัย

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารกิจกรรมการเรียนรู้

ความหมายของกิจกรรมการเรียนรู้

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่ามีนักวิชาการให้ความหมายมาไว้หลายท่าน ดังนี้

สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียนมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ (2553 : 57) ได้กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนรู้หมายถึง การปฏิบัติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้เพื่อให้การจัดการเรียนรู้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และการเรียนรู้ของผู้เรียนบรรลุตามจุดประสงค์ของการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดไว้

ทิสนา แคม อ่างถึงใน ทรงรัตน์ ภารสถิต (2555 : 15) ได้ให้ความหมายไว้ว่า กิจกรรมการเรียนรู้ คือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ และผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสติปัญญาและมีโอกาสสร้างความรู้ด้วยตนเอง และได้เรียนรู้กระบวนการต่าง ๆ ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสังคม และมีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางกาย และมีโอกาสได้เคลื่อนไหวร่างกายในการทำกิจกรรมในลักษณะต่าง ๆ ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ ซึ่งเป็นการทำให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากการเรียนเกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

ชลธิชา คำศิลา (2554 : 20) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์สูงสุด ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ใช้กิจกรรมและวิธีการอย่างหลากหลาย เหมาะสมกับจุดประสงค์ เนื้อหาวิชา และพื้นฐานของนักเรียนแต่ละคน มีการใช้สื่อการสอนอย่างเหมาะสม มีการวัดผลประเมินผลตามสภาพจริง โดยครูมีการวางแผน และใช้หลักวิชาในการจัดการเรียนการสอนเป็นการสอนที่เน้นกระบวนการหาความรู้

โชติมา กลิ่นบุบผา (2554 : 31) กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การจัดการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองจากการปฏิบัติของตนเองโดยเอาชีวิตจริงและเงื่อนไขการรับรู้ของผู้เรียนเป็นตัวตั้ง ผู้เรียนมีอิสรภาพได้รับการส่งเสริมพัฒนาเต็มศักยภาพของความเป็นมนุษย์ทั้งจิตใจร่างกายสติปัญญาอารมณ์และสังคม ผู้เรียนเป็นผู้กระทำกิจกรรมการเรียนรู้ได้ถูกต้องแม่นยำ ด้วยความรู้สึที่พึงงามอันเป็นการสร้างบุคลิกภาพที่ดีเป็นการเรียนรู้คิออย่างมีระบบและคิออย่างมีวิจารณญาณการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมจุดมุ่งหมายร่วมคิดร่วมสร้างร่วมทำยึดหลักในการพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพสูงสุดโดยคำนึงถึงแตกต่างระหว่างบุคคลนำความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

แสงไทย ดวงปากดี (2553 : 31) ให้ความหมายของกิจกรรมการเรียนรู้ คือ การจัดการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญต่อบทบาทในการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยผู้เรียนจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน ได้ลงมือปฏิบัติจนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นผู้คอยแนะนำและอำนวยความสะดวก และเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มศักยภาพ ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ผู้เรียนสามารถนำวิธีการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้ ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนเพื่อพัฒนาผู้เรียน

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดไว้โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้งทางด้านร่างกายและสังคม ได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ผู้เรียนสามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง จากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีครูเป็นผู้แนะนำส่งเสริม สนับสนุนการเรียนรู้มีการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง โดยยึดหลักความแตกต่างระหว่างบุคคลเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพของตนเอง และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริงได้

ความสำคัญของกิจกรรมการเรียนรู้

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่ามีนักวิชาการให้ความสำคัญของกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ดังนี้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มีสาระสำคัญที่มุ่งเน้นการจัดการศึกษาเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรมและมีวัฒนธรรมที่ดีในการดำเนินชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ

สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียนมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ (2553 : 57-58) ได้กล่าวไว้ว่ากิจกรรมการเรียนรู้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการจัดการเรียนรู้เนื่องจากกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างแท้จริง ความสำคัญของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีผลต่อการเรียนรู้ไว้หลายประการดังนี้

1. กิจกรรมช่วยสร้างความสนใจของผู้เรียน
2. กิจกรรมจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จ
3. กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตย
4. กิจกรรมช่วยปลูกฝังความรับผิดชอบ
5. กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังและส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
6. กิจกรรมช่วยให้ผู้เรียนได้มีการเคลื่อนไหว
7. กิจกรรมจะช่วยให้ผู้เรียนได้รู้สึกสนุกสนาน
8. กิจกรรมช่วยให้เห็นความแตกต่างระหว่างบุคคล
9. กิจกรรมช่วยขยายความรู้และประสบการณ์ของผู้เรียนให้กว้างขวาง
10. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมความงอกงามและพัฒนาการของผู้เรียน
11. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมทักษะ
12. กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังเจตคติที่ดี
13. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักทำงานเป็นหมู่
14. กิจกรรมจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในบทเรียน
15. กิจกรรมจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความซาบซึ้ง ความงามในเรื่องต่างๆ

กระทรวงศึกษาธิการ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (2551 : 20) ได้กล่าวถึงความสำคัญของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนว่าเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ ที่มุ่งให้

ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพ พัฒนาอย่างรอบด้านเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม เสริมสร้างให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย ปลูกฝังและ สร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม สามารถจัดการตนเองได้ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

หลักการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่ามีนักวิชาการ กล่าวไว้ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (2551 : 25) ได้กล่าวถึงหลักการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยยึดหลักว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เชื่อว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ยึดประโยชน์ที่เกิดกับผู้เรียน กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมอง เน้นให้ความสำคัญทั้งความรู้ และคุณธรรม

สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียนมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ (2553 : 58) ได้กล่าวไว้ว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีหลักการที่ควรคำนึงถึง ดังนี้

1. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร
2. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การจัดการเรียนรู้
3. จัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัย ความสามารถและความสนใจของผู้เรียน
4. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับลักษณะเนื้อหาวิชา
5. จัดกิจกรรมให้มีลำดับขั้นตอน
6. จัดกิจกรรมให้น่าสนใจ ใช้สื่อการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายและเหมาะสม
7. จัดกิจกรรมโดยให้ผู้เรียนเป็นผู้ทำกิจกรรม
8. จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมกระบวนการคิด
9. จัดกิจกรรมโดยใช้เทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย
10. จัดกิจกรรมโดยเน้นการเรียนรู้ที่มีความสุข
11. จัดกิจกรรมแล้วต้องสามารถประเมินผลได้

วัฒนาพร ระงับทุกข์ อ้างถึงใน สมพงษ์ ม่วงกล้า (2554 : 63) กล่าวว่าหลักการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่

1. การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ควรเป็นไปอย่างมีชีวิตชีวา
2. การเรียนรู้เกิดขึ้นได้จากแหล่งต่าง ๆ กัน
3. การเรียนรู้ที่ดีจะต้องเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการสร้างความรู้ ความเข้าใจด้วย

ตนเอง

4. การเรียนกระบวนการเรียนรู้มีความสำคัญ
5. การเรียนรู้ที่มีความหมายแก่ผู้เรียน คือ การเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้ใน
ชีวิตประจำวัน

ทิสนา แคมมณี อ้างถึงใน ชลธิชา คำสิลา (2554 : 20) ได้กล่าวถึงหลักการเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

1. หลักการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม(participation) หมายถึง ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีควรให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมด้านต่าง ๆ ดังนี้

- 1.1 ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมด้านร่างกาย (physical participation) เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียน ได้มีโอกาสเคลื่อนไหวร่างกาย เพื่อช่วยให้ประสาทรับรู้ของผู้เรียนตื่นตัวพร้อมที่จะรับข้อมูล และการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น

- 1.2 ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางสติปัญญา (intellectual participation) เป็นกิจกรรมที่ท้าทายความคิดของผู้เรียน สามารถกระตุ้นสมองของผู้เรียนให้เกิดการเคลื่อนไหว ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความคิดจอในการคิด สนุกที่จะคิด ครูจะต้องหาประเด็นการคิดที่เหมาะสมกับวัยและความสามารถของผู้เรียน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ความคิดหรือลงมือทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

- 1.3 ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางสังคม (social participation) เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทางสังคม ซึ่งจะส่งผลถึงการเรียนรู้ด้านอื่น ๆ ด้วย

- 1.4 ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางอารมณ์ (emotional participation) เป็นกิจกรรมที่ส่งผลต่ออารมณ์ ความรู้สึกของผู้เรียน ซึ่งจะช่วยให้การเรียนรู้เกิดความหมายต่อตนเอง เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิต ประสบการณ์และความเป็นจริง จะต้องเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้เรียนโดยตรงหรือใกล้ตัวผู้เรียน

2. หลักการสรรค์สร้างความรู้(constructivism) หมายถึง การให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสรรค์สร้างความรู้ด้วยตนเอง เป็นแนวคิดที่สามารถนำมาใช้เสริมในการจัดการเรียนการสอนแบบผู้เรียนเป็นสำคัญได้ชัดเจนขึ้น โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสติปัญญา คือ ได้คิด ได้สร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยใช้กระบวนการที่สำคัญ ดังนี้

- 2.1 ให้ผู้เรียนได้รับหรือแสวงหาข้อมูล ประสบการณ์ด้วยตนเอง

2.2 ให้ผู้เรียนได้ศึกษา คิด วิเคราะห์ และสร้างความหมายข้อมูลและประสบการณ์ด้วยตนเอง โดยใช้ทักษะกระบวนการต่าง ๆ

2.3 ให้ผู้เรียนได้จัดระเบียบความรู้ ข้อมูล หรือจัดโครงสร้างความรู้ด้วยตนเอง

3. หลักการเรียนรู้ (learning process) เนื่องจากเนื้อหาความรู้ในโลกนี้มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอและจะมีมากขึ้นเรื่อย ๆ ผู้เรียนคงไม่สามารถที่จะเรียนรู้ได้หมด ผู้เรียนจะต้องเลือกสรรสิ่งที่ตนเองสนใจ หากเขามีทักษะ กระบวนการต่าง ๆ แนวคิดเรื่องการสอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการควบคู่ไปกับเนื้อหาความรู้หรือผลผลิตจึงเกิดขึ้น ผู้เรียนจำเป็นจะต้องมีทักษะสติปัญญาหรือทักษะกระบวนการต่าง ๆ เช่น

3.1 ทักษะการแสวงหาความรู้และการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เช่น ทักษะการอ่าน ทักษะการฟัง ทักษะการจดบันทึก ทักษะการประมวลความรู้ ทักษะการเขียน ทักษะการสรุป ฯลฯ

3.2 ทักษะการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

3.3 ทักษะการคิดและกระบวนการคิดต่าง ๆ เช่น ทักษะการคิดเปรียบเทียบ จำแนก วิเคราะห์ สังเคราะห์ การตั้งสมมติฐาน การพิสูจน์ การทดสอบ การลงข้อสรุป การสรุป การอ้างอิง ฯลฯ

3.4 ทักษะการจัดการ

3.5 ทักษะการทำงานกลุ่ม หรือการทำงานเป็นทีม

4. หลักการให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ (interaction) กับสิ่งแวดล้อมรอบตัวซึ่งเปรียบเสมือนแหล่งความรู้ที่มีคุณค่า ถ้าผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัวจะช่วยให้ผู้เรียนได้รับข้อมูลเข้ามามาก การเรียนรู้ของผู้เรียนจะขยายขอบเขตออกไปอย่างกว้างขวางมากกว่าการได้ปฏิสัมพันธ์กับครู เพียงแหล่งเดียว แหล่งความรู้ที่อยู่รอบตัวที่สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนมีหลายแหล่ง เช่น

4.1 บุคคลแวดล้อม เช่น ครู เพื่อนในห้องเรียน เพื่อนต่างห้องเรียน บุคลากรในโรงเรียน ผู้ปกครอง คนในชุมชน เป็นต้น

4.2 สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เช่น สถานที่ต่าง ๆ ภายในโรงเรียนและชุมชน เช่น ห้องสมุด วัด ตลาด ร้านค้า เป็นต้น

4.3 สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น ห้วย หนอง คลอง บึง สวนสาธารณะ ต้นไม้ สัตว์ต่าง ๆ

4.4 สิ่งแวดล้อมทางด้านสื่อ เทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น หนังสือ ตำรา วารสาร หนังสือพิมพ์ รายการวิทยุ โทรทัศน์ เกม คอมพิวเตอร์ เป็นต้น

5. หลักการให้ผู้เรียนฝึกฝนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ เป็นการทำให้ผู้เรียนสามารถถ่ายโอนการเรียนรู้ ไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตจริงได้

ธนศ เจริญทรัพย์ (2557 : 1-2) ได้กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ควรคำนึงถึงประเด็น ดังนี้

1. ควรศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ถ่องแท้
2. ควรวางแผนการเรียนรู้อย่างมีระบบและลำดับขั้นอย่างชัดเจน
3. ควรเลือกใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ใหม่ๆ และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
4. ควรใช้หลักจิตวิทยาแรงจูงใจให้ถูกวิธีและมีประสิทธิภาพสูงสุด
5. ควรสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้และสนุกสนาน
6. ควรมีการประเมินการจัดการเรียนรู้และพัฒนาการของผู้เรียน

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีหลักการ คือจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การจัดการเรียนรู้เหมาะสมกับวัย ความสามารถและความสนใจของผู้เรียน มีสื่อ อุปกรณ์ แหล่งการเรียนรู้และเทคนิควิธีการที่หลากหลายและเหมาะสมผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สร้างสรรค์กิจกรรมการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมกระบวนการคิด โดยเน้นการเรียนรู้ที่มีความสุข สามารถวัดผลและประเมินผลได้และเป็นการเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจกรรมการเรียนรู้

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่านักวิชาการได้กล่าวไว้ดังนี้

กันตพัฒน์ มณฑา (2554 : 17) ได้กล่าวว่า การบริหารกิจกรรมการเรียนรู้คือ กระบวนการหรือกิจกรรมการดำเนินงานทุกอย่างที่เกี่ยวกับการปรับปรุงการเรียนการสอนตลอดจนการประเมินผลให้ดีขึ้นเพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียนรวมถึงการบริหารสถานศึกษาโดยการจัดกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนตลอดจนการประเมินผลให้ดีขึ้นเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและเพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ

พิทักษ์ อักษรศิลป์ (2554 : 15) กล่าวว่า การบริหารกิจกรรมการเรียนรู้ คือ การดำเนินกิจกรรมทุกอย่าง เป็นหัวใจสำคัญในสถานศึกษา ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอน ให้เกิดผลตามเป้าหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ เป็นคนดี และดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุขได้

จิรวิทย์ มั่นคงวัฒนะ (การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา, ออนไลน์, 2553) ได้กล่าวว่า การบริหารกิจกรรมการเรียนรู้ คือ การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษาหรือโรงเรียนเกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี และมีประสิทธิภาพที่สุด เพราะเป็นหน้าที่ของสถานศึกษาทุกแห่ง คือ การให้ความรู้ทางด้านวิชาการแก่ผู้เรียนจะต้องมีหลักการและวิธีการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการบริหาร ดังนั้นในหลักการเบื้องต้นของการบริหารจึงต้องมีข้อความชัดเจนในเรื่องต่างๆ ดังนี้

1. ยึดหลักให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้เป็นไปตามกรอบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและสังคมอย่างแท้จริง โดยมีครูผู้บริหารผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วม

2. มุ่งส่งเสริมสถานศึกษาให้จัดกระบวนการเรียนรู้ โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด

3. มุ่งส่งเสริมให้ชุมชนและสังคมมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้รวมทั้งเป็นเครือข่ายและแหล่งการเรียนรู้

4. มุ่งจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานโดยจัดให้มีดัชนีชี้วัดคุณภาพการจัดการหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้และสามารถตรวจสอบคุณภาพการจัดการศึกษาได้ทุกช่วงชั้นทั้งระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา

5. มุ่งส่งเสริมให้มีการร่วมมือเป็นเครือข่าย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพในการจัดและพัฒนาคุณภาพการศึกษา

รัชชัย ตั้งอุทัยเรือง (2557 : 1) ได้กล่าวว่า การบริหารกิจกรรมการเรียนรู้ คือการดำเนินงานกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน มีความสำคัญ คือ 1) ผู้บริหารตระหนักเห็นความสำคัญของการบริหารกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งเป็นงานหลักของสถานศึกษา 2) ผู้บริหารและครูวางแผนพัฒนาการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง 3) สถานศึกษาปรับปรุงและพัฒนางานที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนให้มี ประสิทธิภาพเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน และ 4) เกิดความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชนในการพัฒนาการเรียน การสอน

จากการศึกษาข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การบริหารกิจกรรมการเรียนรู้ คือ กระบวนการหรือกิจกรรมการดำเนินงานทุกอย่างทุกชนิดในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ เป็นคนดี และดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุขได้หลักการเบื้องต้นของการบริหารคือให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้เป็นไปตามกรอบหลักสูตรสอดคล้องกับสภาพปัญหาความต้องการของชุมชนและสังคมส่งเสริม

ให้จัดกระบวนการเรียนรู้ โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดให้ชุมชนและสังคมมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตรจัดให้มีดัชนีชี้วัดคุณภาพการจัดหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้สามารถตรวจสอบคุณภาพการจัดการศึกษาได้ ส่งเสริมให้มีการร่วมมือเป็นเครือข่าย

การประเมินโครงการ

ความหมายของการประเมินโครงการ

การทำงานให้ประสบความสำเร็จนอกจากมีเป้าหมายและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ตามที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัดแล้ว กิจกรรมหนึ่งที่มีความสำคัญและขาดไม่ได้คือการประเมินซึ่งจะทำให้ทราบผลการดำเนินการจะบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ ควรปรับปรุงขั้นตอนของกิจกรรมขั้นตอนใดหรือควรยุติสัมเลิโครงการก่อนที่จะทำให้เกิดความเสียหายต่อหน่วยงานหรือองค์กรและประเทศชาติ

การประเมิน (Evaluation) มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่าน พอสรุปได้ ดังนี้

พิชญ์ พงศรี (2553 : 4) ได้กล่าวว่า การประเมิน หมายถึงการบวนการตัดสินคุณค่าของสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยนำสารสนเทศหรือผลจากการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด

เชาว์ อินโย (2553 : 4) ได้กล่าวว่า การประเมิน หมายถึง กระบวนการพิจารณาตัดสินคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่ามีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด ใช้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการ โดยนำสารสนเทศหรือผลจากการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดเพื่อช่วยในการตัดสินใจ ตีค่าผลการดำเนินการนั้นๆ ว่าบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่

สุวภัทร ขวงโย (2555 : 46) ได้กล่าวว่า การประเมินเป็นการตัดสินคุณค่า คุณลักษณะของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ถูกวัดและได้นำสารสนเทศหรือผลจากการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้และนำไปใช้ในการปรับปรุงและวางแผนการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพและระดับใดเมื่อเทียบกับมาตรฐานหรือเกณฑ์ที่ตั้งไว้

จากความหมายของการประเมิน สรุปได้ว่าการประเมินการตัดสินใจหรือสรุปผลที่ได้จากการวัดผล ทั้งเป็นปริมาณและคุณภาพว่าสิ่งนั้นดีมากน้อยเพียงใด มีคุณค่าอยู่ในระดับใด เมื่อเทียบกับมาตรฐานหรือเกณฑ์ที่ตั้งไว้

ประเภทของการประเมินโครงการ

การแบ่งประเภทการประเมินนั้นมีหลายประเภทโดยสามารถแบ่งได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดขึ้น เชาว์ อินโย (2553 : 13-16) แบ่งประเภทการประเมินแบ่งได้ 5 ประเภท ดังนี้

1. แบ่งตามวัตถุประสงค์ของการประเมิน แบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1.1 การประเมินความก้าวหน้า การประเมินแบบนี้เป็นการประเมินระหว่างการทำงานซึ่งควบคู่กับการดำเนินงานของโครงการ โดยพิจารณาความก้าวหน้าของสิ่งที่ประเมินว่าจำเป็นต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงส่วนใด อีกทั้งรวบรวมปัญหาและอุปสรรคต่างๆ สำหรับการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เกิดความเหมาะสมและทำให้การประเมินงานมีประสิทธิภาพ

1.2 การประเมินสรุป เป็นการประเมินผลเมื่อการดำเนินงานได้สิ้นสุดลงแล้วทำการตรวจสอบว่าโครงการได้บรรลุผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือไม่เพียงใด ผลที่เกิดขึ้นได้ใช้ทรัพยากรไปอย่างเพียงพอคุ้มค่าหรือไม่และทรัพยากรเพียงพอกับความต้องการของผู้รับบริการหรือไม่ มีผลกระทบหรือผลที่ไม่คาดหวังหรือผลพลอยได้อะไรบ้าง

2. แบ่งตามช่วงเวลาของการประเมิน แบ่งได้ 8 ประเภท ดังนี้

2.1 การประเมินความต้องการจำเป็น เป็นการประเมินเบื้องต้นก่อนที่จะทำโครงการ ความต้องการจำเป็นคือความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ควรจะเป็นกับสภาพที่เป็นอยู่ทำให้เกิดความจำเป็นในการจัดทำโครงการขึ้น สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย การประเมินความต้องการจำเป็นมีประโยชน์ในการกำหนดนโยบายและการวางแผน

2.2 การประเมินความเป็นไปได้ เป็นการศึกษาสภาพความพร้อมด้านต่างๆ ในการจัดทำโครงการ วิเคราะห์ถึงปัจจัยที่จำเป็นต่อความสำเร็จในการทำโครงการ เช่น ด้านกำลังคน เทคนิค สภาพภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ ฯลฯ เป็นขั้นตอนที่ควรกระทำก่อนการเขียนโครงการ

2.3 การประเมินปัจจัยนำเข้า เป็นการประเมินทรัพยากรที่จำเป็นที่นำมาใช้ในการประเมินโครงการว่ามีความเป็นไปได้ มีความเหมาะสมและเพียงพอหรือไม่ เช่น งบประมาณ บุคลากร วัสดุ เทคโนโลยี และแผนการดำเนินงาน เป็นต้น

2.4 การประเมินกระบวนการ เป็นการประเมินการบริหารโครงการ การจัดกิจกรรมต่างๆ ของโครงการ การนำปัจจัยนำเข้าของโครงการมาใช้เหมาะสมหรือไม่ มีประโยชน์ในการค้นหาจุดเด่นหรือจุดด้อยของโครงการ

2.5 การประเมินผลผลิต เป็นการประเมินผลที่ได้จากโครงการว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ คุ้มค่าเพียงใด โดยนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ ผลการประเมินจะทำให้ได้สารสนเทศในการพิจารณาตัดสินใจ ยุติ ปรับขยายโครงการ

2.6 การประเมินผลลัพธ์หรือผลกระทบ เป็นการประเมินผลการดำเนินงานจากโครงการที่จัดทำขึ้น ก่อให้เกิดผลอื่นใดเกิดขึ้นตามมาหรือไม่ เป็นผลที่คาดหวังและไม่คาดหวังทั้งในทางที่ดีและไม่ดี

2.7 การประเมินการติดตาม เป็นการดำเนินงานประเมินเมื่อสิ้นสุดการดำเนินงานไปแล้วระยะหนึ่ง เช่น อาจเป็น 6 เดือน 1 ปี หรือ 2 ปี เพื่อดูผลที่ได้จากการดำเนินงานโครงการต่างๆ ได้อย่างชัดเจนขึ้น

2.8 การประเมินอภิมาน เป็นการประเมินงานประเมิน เป็นการพิจารณาตัดสินคุณภาพหรือคุณค่าของการประเมิน ทำให้ทราบถึงจุดแข็งและจุดอ่อนของรายงานการประเมิน

3. แบ่งตามผู้ประเมิน แบ่งได้ 2 ประเภท ดังนี้

3.1 การประเมินโดยผู้ประเมินภายใน ผู้ประเมินเป็นบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องหรือปฏิบัติงานกับสิ่งที่ประเมิน ข้อดี คือทำให้ทราบและเข้าใจในสิ่งที่ประเมินได้เป็นอย่างดี ข้อเสีย คือ เมื่อเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องจึงอาจมีความลำเอียงเกิดขึ้นได้

3.2 การประเมินโดยผู้ประเมินภายนอก ผู้ประเมินเป็นบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องหรือไม่ได้ปฏิบัติงานกับสิ่งที่ประเมิน ข้อดี มีความเป็นกลางในการประเมิน ข้อเสีย ไม่เข้าใจ ไม่ทราบรายละเอียดของสิ่งที่ประเมินและเนื่องจากเป็นบุคคลภายนอกอาจไม่ได้รับความร่วมมือในการดำเนินงานประเมิน

4. แบ่งตามมิติการประเมิน แบ่งได้ 4 ประเภท ดังนี้

4.1 การประเมินตามวัตถุประสงค์ ได้แก่ การประเมินความก้าวหน้า การประเมินผลสรุปและการประเมินเพื่อการพัฒนา

4.2 การประเมินตามข้อมูล ได้แก่ ข้อมูลเชิงปริมาณ คุณภาพและแบบผสม

4.3 การประเมินตามวิธีการประเมิน ได้แก่ การประเมินเชิงธรรมชาติและเชิงทดลอง

4.4 การประเมินตามจุดเน้นที่ประเมิน ได้แก่ การประเมินกระบวนการ ผลลัพธ์ ผลกระทบ การวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายและผลตอบแทนและการวิเคราะห์ต้นทุนกับประสิทธิผล

5. แบ่งตามช่วงเวลาเพื่อเอื้อต่อการประเมิน แบ่งได้ 3 ประเภท ดังนี้

5.1 การประเมินก่อนดำเนินงาน เป็นการประเมินผลก่อนจัดกิจกรรมต่างๆ ของโครงการ โดยมุ่งเน้นตัวประเมินโครงการว่ามีความสอดคล้องสัมพันธ์กันในแต่ละส่วนหรือไม่มีความเป็นไปได้ คุ่มทุน มีเวลาเพียงพอหรือไม่ และมีอุปสรรคหรือปัญหาอะไรที่ทำให้โครงการไม่สามารถดำเนินการได้ กระประเมินก่อนดำเนินงานมีประโยชน์ในการตัดสินใจประเมินโครงการหรือล้มเลิกโครงการ

5.2 การประเมินระหว่างดำเนินงาน การประเมินแบบนี้ควบคู่ไปกับการดำเนินงานของโครงการ ดायพิจารณาความก้าวหน้าของสิ่งที่ประเมินว่าจำเป็นต้องมีการปรับปรุง

เปลี่ยนแปลงส่วนใด อีกทั้งรวบรวมปัญหาและอุปสรรคต่างๆ สำหรับปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เกิดความเหมาะสมและทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ

5.3 การประเมินหลังดำเนินงาน หลังดำเนินงานเป็นการประเมินผลเมื่อการดำเนินงานได้สิ้นสุดลงแล้ว ทำการตรวจสอบว่าโครงการได้บรรลุผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือไม่เพียงใด ผลที่เกิดขึ้นได้ใช้ทรัพยากรไปอย่างเพียงพอคุ้มค่าหรือไม่ มีผลกระทบหรือผลที่ไม่ได้คาดหวังหรือผลพลอยได้อะไรบ้าง

การประเมินโดยใช้รูปแบบบิปป์หรือ CIPP Model

ในบริบทของการศึกษาไทยนั้น แต่เดิมอาศัยแนวคิดของแดเนียล แอล สตัฟเฟิลบีม (Daniel L. Stufflebeam) ถูกประเมินในวงจำกัดคือเพื่อการประเมินโครงการและใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมเป็นประการสำคัญเน้นการประเมินในองค์ประกอบ คือ บริบท (Context) ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Product) นอกจากนั้นในแต่ละองค์ประกอบของการประเมินคืออะไร ประเมินแต่ละองค์ประกอบเพื่อจะตอบคำถามอะไร แนวคิดของ CIPP Model ได้ขยายขอบเขตอย่างกว้างขวางไม่ได้ประเมินโครงการแต่เพียงอย่างเดียว ใช้วิธีทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ (Daniel L. Stufflebeam อ้างใน เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2555 : 21-31)

องค์ประกอบของตัวแบบ

CIPP Model เป็นการประเมินบริบท (Context) ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Product) โดยมีสาระสรุป ดังนี้

1. การประเมินบริบท (Context evaluations) เป็นการประเมิน 1) ความต้องการ 2) ปัญหา 3) สิทธิหรือทรัพยากร 4) โอกาสต่างๆ เป็นการประเมินที่ช่วยในการตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมายลำดับความสำคัญก่อนหลังและผลลัพธ์

2. การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input evaluations) เป็นการประเมิน 1) ทางเลือก 2) แผนปฏิบัติการ 3) แผนบุคคล 4) งบประมาณ เพื่อพิจารณาความเป็นไปได้ และศักยภาพของประสิทธิภาพในการลงทุนในการที่จะบรรลุความต้องการและเป้าหมายที่ตั้งใจ ดังนั้นการประเมินปัจจัยนำเข้าจึงช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการเลือกแผนปฏิบัติ การเขียนโครงการเพื่อขอการสนับสนุนทางการเงิน การจัดสรรทรัพยากร การมอบหมายงานและงบประมาณ

3. การประเมินกระบวนการ (Process evaluations) เป็นการประเมินการนำไปสู่การปฏิบัติ ประเมินกิจกรรมต่างๆ โดยมุ่งเน้นที่การปฏิบัติงานตามโปรแกรมหรือแผนงานต่างๆ

4. การประเมินผลผลิต (Product evaluations) เป็นการประเมินผลผลิตและผลลัพธ์

ทั้งที่ตั้งใจและไม่ได้ตั้งใจให้เกิดทั้งระยะสั้นและระยะยาว เป็นการประเมินที่มุ่งเน้นการบรรลุผลลัพธ์ที่สำคัญและความสำเร็จในการควบคุมความต้องการที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้

องค์ประกอบของค่านิยมในการประเมิน

องค์ประกอบพื้นฐานของ CIPP Model ซึ่งเป็นตัวกำหนดวัตถุประสงค์สำคัญของการประเมินที่เป็นจุดเน้นของการประเมิน 4 ประการ คือ เป้าหมาย (goals) แผน (plans) การกระทำหรือการปฏิบัติ (actions) และผลลัพธ์ (Outcomes) เพื่อใช้ประเมินจุดเน้น 4 ประการคือ

1. การประเมินบริบท (Context evaluations) ใช้เพื่อประเมินเป้าหมาย (goals)
2. การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input evaluations) ใช้ประเมินแผน (plans)
3. การประเมินกระบวนการ (Process evaluations) ใช้ประเมินการกระทำหรือปฏิบัติ (actions)
4. การประเมินผลผลิต (Product evaluations) ใช้ประเมินผลลัพธ์ (Outcomes)

การประเมินเป็นช่วงและผลรวม

การใช้ CIPP Model เพื่อการประเมินเป็นช่วง (formative evaluation) โดยมากประเมินเพื่อการปรับปรุงนั้น ความสำคัญอยู่ที่การได้ข้อมูลเพื่อการวางแผน และการนำไปสู่การปฏิบัติ ตัวแบบนี้จะให้ข้อมูลแก่ผู้เกี่ยวข้องเกี่ยวกับแนวทางหรือขอบเขตที่จะพัฒนาต่อไป การกำหนดเป้าหมายที่เหมาะสมการวางแผนกิจกรรมและงบประมาณการดำเนินการตามแผนกิจกรรมให้สำเร็จ เป็นการประเมินเพื่อช่วยในการตัดสินใจว่าจะซ้ำของเก่า ปรับปรุงและขยายงานต่อไปอีกหรือยุติกิจกรรมนั้นๆ การประเมินเป็นช่วง (formative evaluation) จะประเมินเพื่อตอบคำถามต่อไปนี้

1. บริบท (Context) ต้องการจะทำอะไร
2. ปัจจัยนำเข้า (Input) จะทำอย่างไร
3. กระบวนการ (Process) ทำแล้วหรือยัง
4. ผลผลิต (Product) ทำเสร็จหรือไม่

เพื่อที่จะช่วยตอบคำถามข้างต้น การประเมินเป็นช่วง (formative evaluation) ควรประเมินในประเด็นหรือสาระต่อไปนี้

1. บริบท (Context) เป็นการประเมินความต้องการ (needs) ปัญหาสิทธิหรือทรัพยากรและโอกาสต่างๆ เพื่อที่จะระบุความต้องการเลือกหรือจัดลำดับเป้าหมาย
2. ปัจจัยนำเข้า (Input) เป็นการประเมินกลยุทธ์ทางเลือกและแผนในการจัดสรรทรัพยากรเพื่อเลือกโปรแกรม กิจกรรม หรือกลยุทธ์อื่นๆ
3. กระบวนการ (Process) เป็นการประเมินการกำกับติดตาม การตัดสินใจกิจกรรมต่างๆ และการให้ข้อมูลย้อนกลับเป็นระยะๆ เพื่อการปฏิบัติตามแผน

4. ผลผลิต (Product) เป็นการประเมินผลลัพธ์และผลข้างเคียง เพื่อพิจารณาว่ากิจกรรมนั้นควรจะดำเนินการต่อไป ปรับขยายหรือยุติกิจกรรมนั้น

สำหรับการใช้ CIPP Model เพื่อการประเมินผลรวม (Summative evaluation) จะใช้ผลการประเมินเพื่อพิจารณาคุณภาพ ค่าใช้จ่ายและการลงทุนตลอดจนความสามารถในการแข่งขัน การประเมินเพื่อตอบคำถามต่อไปนี้

1. บริบท (Context) ความต้องการที่สำคัญ (needs) ได้ระบุไว้หรือไม่
2. ปัจจัยนำเข้า (Input) ได้ใช้ความพยายามหรือดำเนินกิจกรรมตามแผนและงบประมาณหรือไม่
3. กระบวนการ (Process) การออกแบบการให้บริการได้ดำเนินการเสร็จสมบูรณ์หรือไม่ ได้ปรับขยายตามความต้องการแล้วหรือไม่
4. ผลผลิต (Product) ความพยายามที่ใช้ไปหรือกิจกรรมที่ทำประสบความสำเร็จหรือไม่ เพื่อที่จะช่วยตอบคำถามข้างต้น การประเมินผลรวม (Summative evaluation) ควรประเมินในลักษณะต่อไปนี้
 1. บริบท (Context) เปรียบเทียบเป้าหมายและลำดับความสำคัญกับผลการประเมินความต้องการ ปัญหาสิทธิหรือทรัพยากรและโอกาส
 2. ปัจจัยนำเข้า (Input) เปรียบเทียบกลยุทธ์ของโปรแกรม การออกแบบโปรแกรม และงบประมาณกับคู่แข่งที่สำคัญและกับความต้องการตามเป้าหมายของผู้ได้รับประโยชน์
 3. กระบวนการ (Process) เปรียบเทียบกระบวนการหรือค่าใช้จ่ายตามแผนกับกระบวนการและค่าใช้จ่ายที่ปฏิบัติจริง
 4. ผลผลิต (Product) เปรียบเทียบผลลัพธ์และผลข้างเคียงกับความต้องการตามเป้าหมายและผลของโปรแกรมอื่น

รูปแบบการประเมินผลแบบ CIPP Model

คำว่า “รูปแบบ” หรือแบบจำลองภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Model” ซึ่งหมายถึงวิธีการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ถ่ายทอดความคิดความเข้าใจตลอดจนจินตนาการที่มีต่อปรากฏการณ์หรือเรื่องราวใดๆ ให้ปรากฏโดยใช้การสื่อสารในลักษณะต่างๆ เช่น ภาพวาด ภาพเหมือน แผนภูมิ แผนผัง ฯลฯ เพื่อให้เข้าใจได้ง่ายและสามารถนำเสนอเรื่องราวได้อย่างมีระบบ (เขาวดี ราชย์กุล วิบูลย์ศรี. 2542 : 27) ในการประเมินผลโครงการนั้นมีแนวคิดและโมเดลหลายอย่างแต่ในที่นี้ใคร่ขอเสนอแนวคิดและโมเดลการประเมินแบบชิปหรือ “CIPP Model”

ของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) เพราะเป็นโมเดลที่ได้รับการยอมรับกันทั่วไปในปัจจุบันแนวคิดของสตัฟเฟิลบีมเน้นการแบ่งแยกบทบาทของการทำงานระหว่างฝ่ายประเมินกับฝ่ายบริหารออกจากกันอย่างเด่นชัดกล่าวคือฝ่ายประเมินมีหน้าที่ระบุจุดหาและนำเสนอสารสนเทศให้กับฝ่ายบริหาร ส่วนฝ่ายบริหารมีหน้าที่เรียกหาข้อมูลและนำผลการประเมินที่ได้ไปใช้ประกอบการตัดสินใจเพื่อดำเนินกิจกรรมใดๆที่เกี่ยวข้องแล้วแต่กรณี ทั้งนี้เพื่อป้องกันการมีอคติในการประเมิน

ประเด็นการประเมินตามรูปแบบ CIPP Model

สตัฟเฟิลบีมได้กำหนดประเด็นการประเมินออกเป็น 4 ประเภทตามอักษร

ภาษาอังกฤษตัวแรกของ “CIPP Model” ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. Context Evaluation (C)

การประเมินเกี่ยวกับความต้องการจำเป็น (Need) ปัญหา (Problem) คุณสมบัติที่มีค่า (Assets) และ โอกาส (Opportunities) ที่จะเกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขแวดล้อมหนึ่งที่กำหนดการประเมินบริบท 4 ส่วนนี้มีความสำคัญที่จะนำไปสู่การออกแบบโครงการแผนงานและการให้บริการที่มีความเหมาะสมเป็นไปได้ทั้งนี้การประเมินบริบทมีวัตถุประสงค์ที่จะ

- 1) กำหนดขอบเขตและบรรยายเกี่ยวกับความตั้งใจให้บริการ
- 2) จำแนกผู้รับผลประโยชน์ที่ตั้งใจให้บริการ (หรือกลุ่มเป้าหมาย) และประเมินความต้องการจำเป็นของกลุ่มบุคคลดังกล่าว
- 3) จำแนกปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เป็นบ่อเกิดของความต้องการจำเป็นของกลุ่มผู้รับประโยชน์หรือกลุ่มเป้าหมายนั้น
- 4) จำแนกความเกี่ยวข้องระหว่างคุณสมบัติที่มีค่าและโอกาสการได้รับทุนอุดหนุนที่สามารถนำไปใช้กำหนดเป้าหมายความต้องการจำเป็นนั้น
- 5) จัดเตรียมข้อมูลพื้นฐานสำหรับการกำหนดเป้าหมายมุ่งการปรับปรุง
- 6) ประเมินความชัดเจนและความเหมาะสมเป็นไปได้ของเป้าหมายมุ่งการปรับปรุง
- 7) จัดเตรียมข้อมูลพื้นฐานสำหรับการตัดสินผลลัพธ์ของเป้าหมายมุ่งการปรับปรุงหรือความพยายามในการให้บริการ

2. การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation : I)

เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาถึงความเป็นไปได้ของโครงการความเหมาะสมและความพอเพียงของทรัพยากรที่จะใช้ในการดำเนินโครงการ เช่น งบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ เวลาฯลฯ รวมทั้งเทคโนโลยี และแผนการดำเนินงานจุดมุ่งเน้นหลักของการประเมินปัจจัยนำเข้าก็เพื่อช่วยจัดลำดับโครงการที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความต้องการจำเป็น โดยการศึกษาและตรวจสอบอย่างถี่ถ้วนเกี่ยวกับแนวทางต่างๆ ที่มีศักยภาพหรือมีความเป็นไปได้มากที่สุดในอนาคต

ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวการประเมินปัจจัยนำเข้าจะเป็นตัวบ่งบอกล่วงหน้าถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวหรือประสิทธิผลของความพยายามเปลี่ยนแปลงใดๆ ที่โครงการหรือสิ่งแทรกแซงนั้นๆ ต้องการให้เกิดจุดมุ่งเน้นประการที่สองของการประเมินปัจจัยนำเข้าก็เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับแนวทางที่เป็นทางเลือกต่างๆ และเพราะเหตุใดจึงเลือกแนวทางนั้นในกรณีเช่นนี้สารสนเทศที่ได้จากการประเมินปัจจัยนำเข้าจะมีความสำคัญเป็นอย่างมากสำหรับบ่งบอกให้เห็นถึงความรับผิดชอบ (Accountability) ใดๆ ของผู้พัฒนาโครงการที่พยายามออกแบบและปรับปรุงงบประมาณใดๆ ของโครงการหรือสิ่งแทรกแซงดังกล่าวนอกจากนี้แล้วการประเมินปัจจัยนำเข้าก็จะช่วยจำแนกและจัดลำดับแนวทางที่เกี่ยวข้องให้แก่ผู้มีหน้าที่ตัดสินใจได้ใช้เป็นทางเลือกสำหรับการดำเนินงานต่อไป โดยสรุปการประเมินปัจจัยนำเข้าก็เพื่อช่วยผู้ทำหน้าที่ตัดสินใจเลือกกลยุทธ์ต่าง ๆ ที่จะช่วยให้บรรลุเป้าหมายตอบสนองความต้องการจำเป็นให้แก่ผู้รับประโยชน์ก่อให้เกิดแผนงานที่ปฏิบัติได้จริงและใช้งบประมาณได้อย่างเหมาะสมรวมทั้งการบันทึกและสร้างสำเนารับผิดชอบเกี่ยวกับการได้มาซึ่งทรัพยากรและวิธีการดำเนินงานในแผนงานนั้น ๆ นอกจากนี้แล้วหน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการประเมินปัจจัยนำเข้าก็เพื่อช่วยให้ผู้นำโครงการหลีกเลี่ยงความสูญเสียเปล่าใด ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นจากการใช้นวัตกรรมหรือโครงการที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าถึงทรัพยากรที่จะต้องสูญเสียไป

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation :P)

เป็นการประเมินเพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินโครงการที่จะใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาแก้ไขปรับปรุงให้การดำเนินการช่วงต่อไปมีประสิทธิภาพมากขึ้นและเป็นการตรวจสอบกิจกรรมเวลาทรัพยากรที่ใช้ในโครงการภาวะผู้นำการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการโดยมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานทุกขั้นตอนการประเมินกระบวนการนี้จะประโยชน์อย่างมากต่อการค้นหาจุดเด่นหรือจุดแข็ง (Strengths) และจุดด้อย (Weakness) ของนโยบาย / แผนงาน/โครงการซึ่งมักจะไม่สามารถศึกษาได้ภายหลังจากสิ้นสุดโครงการแล้วเป็นการตรวจสอบการนำแผนงานหรือโครงการไปใช้หรือตรวจสอบการดำเนินงานการใช้แผนงานโครงการวัตถุประสงค์ที่สำคัญประการหนึ่งของการประเมินกระบวนการก็คือการให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้จัดการและผู้ปฏิบัติงานในโครงการนั้นๆ เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของโครงการว่าเป็นไปตามตารางเวลาที่กำหนดหรือไม่การใช้งบประมาณและประสิทธิภาพเป็นอย่างไรสำหรับวัตถุประสงค์อีกประการหนึ่งก็เพื่อชี้แนะแนวทางให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในการปรับปรุงการใช้งบประมาณและแนวทางการดำเนินงานของโครงการให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้นเพราะโดยปกติแล้วเมื่อมีการเริ่มต้นการดำเนินงานของโครงการหรือแผนงานผู้ปฏิบัติงานย่อมไม่สามารถที่จะกำหนดสิ่งต่างๆ ได้ทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการจัดกิจกรรมการใช้บุคลากรงบประมาณหรืออื่นๆ ดังนั้นการได้รับสารสนเทศจากการประเมิน

กระบวนการที่สามารถนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจปรับปรุงสิ่งต่างๆในโครงการให้สามารถดำเนินการต่อไปและมีความเป็นไปได้ที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการในการประเมินกระบวนการนั้นควรทำการเปรียบเทียบระหว่างกิจกรรมและค่าใช้จ่ายจริงกับกิจกรรมในแผนงานโครงการและงบประมาณที่กำหนดไว้ว่ามีความแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด รวมทั้งบรรยายให้เห็นถึงปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับการนำโครงการไปใช้และท้ายที่สุดก็ควรจัดทำรายงานที่ผู้ร่วมโครงการหรือผู้ทำการสังเกตได้ตัดสินใจคุณภาพของกระบวนการใช้โครงการ

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation : P)

เป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นกับวัตถุประสงค์ของโครงการหรือมาตรฐานที่กำหนดไว้รวมทั้งการพิจารณาในประเด็นของการขยายผลหรือปรับเปลี่ยนโครงการ แต่การประเมินผลแบบนี้มิได้ให้ความสนใจต่อเรื่องผลกระทบ (Impact) และผลลัพธ์ (Outcomes) ของนโยบาย / แผนงาน / โครงการเท่าที่ควร วัตถุประสงค์หลักของการประเมินผลผลิตก็เพื่อสอบวัดตีความและตัดสินผลสัมฤทธิ์ของโครงการแผนงานหรือสิ่งแทรกแซงว่าตอบสนองบรรลุลความต้องการจำเป็นของกลุ่มผู้รับประโยชน์หรือไม่นอกจากนั้นการประเมินผลผลิตก็ยังต้องประเมินผลลัพธ์ (Outcomes) ทั้งที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจทั้งที่เป็นไปในทางบวกและทางลบอีกด้วยยิ่งไปกว่านั้นบ่อยครั้งที่นักประเมินยังขยายขอบเขตการประเมินผลผลิตไปสู่การประเมินในสิ่งที่เรียกว่าผลลัพธ์ระยะยาวอีกด้วยด้วยการประเมินผลผลิตควรดำเนินการโดยอาศัยการรวบรวมและวิเคราะห์การตัดสินใจของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อโครงการหรือสิ่งที่ได้รับการประเมิน (Evaluand) นั้นในบางครั้งก็อาจทำการเปรียบเทียบผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับโครงการหรือสิ่งที่ได้รับการประเมินอื่นซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกันและก็มีอยู่บ่อยๆที่ผู้รับบริการจากโครงการต้องการจะรู้ว่าโครงการดังกล่าวได้ผลสัมฤทธิ์เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดหรือไม่และมีประโยชน์คู่กับการลงทุนดำเนินการเพียงใด ดังนั้นในทางที่เหมาะสมแล้วนักประเมินก็ควรวิเคราะห์ตีความให้เห็นว่าจุดอ่อนของการใช้โครงการหรือแผนปฏิบัติงานส่วนใดที่เป็นสาเหตุทำให้ได้ผลลัพธ์อ่อนด้อยลงไปด้วยเทคนิควิธีการที่ใช้ประเมินผลผลิตมิได้กำหนดไว้อย่างเป็นแบบแผนตายตัวแต่นักประเมินอาจต้องใช้วิธีการอย่างหลากหลายร่วมกันเพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจในการศึกษาผลลัพธ์ทั้งหมดของสิ่งที่ได้รับการประเมินรวมทั้งยังช่วยในการตรวจสอบ

นอกจากนี้สต๊อฟเฟิลบีมได้นำเสนอประเภทของการตัดสินใจที่สอดคล้องกับประเด็นประเมิน ดังนี้

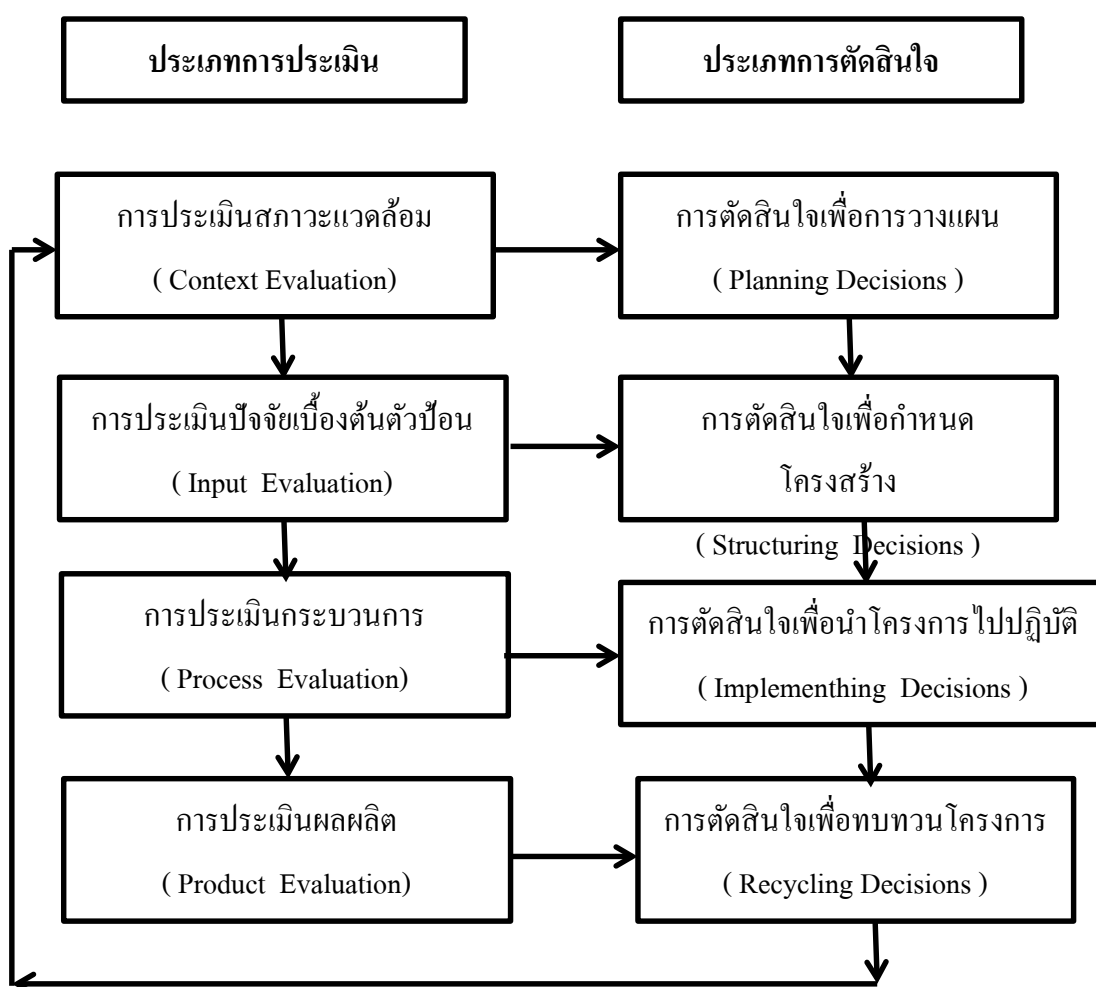
1. การตัดสินใจเพื่อการวางแผน (Planning Decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินสภาพแวดล้อมที่ได้นำไปใช้ในการกำหนดจุดประสงค์ของโครงการให้สอดคล้องกับแผนการดำเนินงาน

2. การตัดสินใจเพื่อกำหนดโครงสร้างของโครงการ (Structuring Decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากปัจจัยนำเข้าที่ได้นำไปใช้ในการกำหนดโครงสร้างของแผนงานและขั้นตอนของการดำเนินการของโครงการ

3. การตัดสินใจเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ (Implementation Decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินกระบวนการเพื่อพิจารณาควบคุมการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนและปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

4. การตัดสินใจเพื่อทบทวนโครงการ (Recycling Decisions) เช่น การตัดสินใจเพื่อใช้ข้อมูลจากการประเมินผลผลิต (Output) ที่เกิดขึ้นเพื่อพิจารณาการยุติ / ล้มเลิกหรือขยายโครงการที่จะนำไปใช้ในโอกาสต่อไป

จากข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นการประเมินแบบ CIPP ทั้ง 4 ประการและประเภทของการตัดสินใจดังกล่าวข้างต้นพอจะสรุปความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของการประเมินกับการตัดสินใจดังภาพ

ภาพที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของการประเมินกับการตัดสินใจ

ที่มา : สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ (2545 : 5)

สรุป

รูปแบบการประเมิน CIPP ที่นำมาใช้ในการประเมินควรประเมินเป็นระยะๆ และประเมินสรุปรวมโดยใช้เทคนิควิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างหลากหลายสอดคล้องกับประเด็นย่อยๆ ที่ต้องการประเมินในแต่ละมิติ รวมทั้งใช้ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพสำหรับนำมาวิเคราะห์สรุปตีความผลการประเมิน ทั้งนี้แหล่งที่มาของข้อมูลในการประเมินก็ต้องเก็บรวบรวมหรือได้มาอย่างหลากหลายครอบคลุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด ทั้งที่เป็นทีมผู้ปฏิบัติงานในโครงการและผู้รับผลประโยชน์จากโครงการ

บริบทของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดเพชรบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10

ข้อมูลพื้นฐานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10 จัดตั้งขึ้นตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ ประกาศ ณ วันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2553 เรื่อง การกำหนดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553 กำหนดให้เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา โดยให้เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10 ประกอบด้วยท้องที่ จังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร ให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10 ตั้งอยู่ที่อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10 รับผิดชอบดูแลการจัดการศึกษาโรงเรียนที่จัดการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาที่เปิดสอนทั้งระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ที่มีสถานศึกษาดังใน จังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสาคร และสมุทรสงคราม รวมทั้งสิ้น 60 โรงเรียน ดังนี้(รายงานประกันคุณภาพสถานศึกษา, 2559 : 1)

จังหวัดเพชรบุรี	จำนวน	22	โรง
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	จำนวน	18	โรง
จังหวัดสมุทรสงคราม	จำนวน	9	โรง
จังหวัดสมุทรสาคร	จำนวน	11	โรง
รวมจำนวน		60	โรง

ตามที่ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2553 และพระบ. ระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ฉบับที่3) พ.ศ. 2553 ที่ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2553 กำหนดให้มีเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา และเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10 เป็นหน่วยงานที่ได้รับการกำหนดให้มีขึ้นตามประกาศในราชกิจจานุเบกษาดังกล่าว โดยอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีอำนาจหน้าที่ตามมาตรา 34 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์การแบ่งส่วนราชการภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการศึกษา พ.ศ. 2546 และประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง แบ่งส่วนราชการภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พ.ศ. 2553 และกำหนดอำนาจหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พ.ศ. 2553 ดังนี้

1. จัด ทำนโยบาย แผนพัฒนา และมาตรฐานการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบาย มาตรฐานการศึกษา แผนการศึกษา แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานและความต้องการของท้องถิ่น
2. วิเคราะห์ การจัดตั้งงบประมาณเงินอุดหนุนทั่วไปของสถานศึกษา และหน่วยงานในเขตพื้นที่การศึกษา และแจ้งการจัดสรรงบประมาณที่ได้รับให้หน่วยงานข้างต้นรับทราบ รวมทั้งกำกับ ตรวจสอบ ติดตามการใช้จ่ายงบประมาณของหน่วยงานดังกล่าว
3. ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาหลักสูตรร่วมกับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา
4. กำกับ ดูแล ติดตาม และประเมินผลสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และในเขตพื้นที่การศึกษา
5. ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย และรวบรวมข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา
6. ประสานการระดมทรัพยากรด้านต่าง ๆ รวมทั้งทรัพยากรบุคคล เพื่อส่งเสริม สนับสนุนการจัดและพัฒนาการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา
7. จัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษา และประเมินผลสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

8. ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน การจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งบุคคล องค์กรชุมชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันอื่นที่จัดรูปแบบที่หลากหลายในเขตพื้นที่การศึกษา

9. ดำเนินการและประสาน ส่งเสริม สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

10. ประสาน ส่งเสริม การดำเนินงานของคณะอนุกรรมการ และคณะทำงานด้านการศึกษา

11. ประสานการปฏิบัติ ราชการทั่วไปกับองค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในฐานะสำนักงานผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการในเขตพื้นที่การศึกษา

12. ปฏิบัติหน้าที่อื่นเกี่ยวกับกิจการภายในเขตพื้นที่การศึกษาที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติของ หน่วยงานใดโดยเฉพาะ หรือปฏิบัติงานอื่นตามที่ได้มอบหมาย

บริบทของสถานศึกษาในจังหวัดเพชรบุรีที่เข้าร่วมโครงการ “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้”

1. โรงเรียนพรหมานุสรณ์จังหวัดเพชรบุรี

โรงเรียนพรหมานุสรณ์จังหวัดเพชรบุรีตั้งอยู่เลขที่ 278 ถนนบันไดอิฐ ตำบลคลองกระแชง อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี เป็นโรงเรียนสหศึกษาทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย อีกทั้งยังเป็นโรงเรียนประจำจังหวัดเพชรบุรีปัจจุบันมีข้าราชการครู จำนวน 151 คน และนักเรียนในปีการศึกษา 2559 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 1,441 คน จำนวนห้องเรียน 30 ห้อง ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 1,525 คน จำนวนห้องเรียน 36 ห้อง รวมนักเรียนทั้งหมด 2,966 คน (โรงเรียนพรหมานุสรณ์จังหวัดเพชรบุรี, ข้อมูลพื้นฐาน, ออนไลน์, 2559).

2. โรงเรียนชะอำคุณหญิงเนื่องบุรี

โรงเรียนชะอำคุณหญิงเนื่องบุรี ตั้งอยู่ในเขตเทศบาล ตำบลชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ปัจจุบันมีเนื้อที่ 33 ไร่ 80.5 ตารางวาเป็นโรงเรียนสหศึกษา เปิดทำการสอนตามหลักสูตร มัธยมศึกษาตอนต้น และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายสายเป็นโรงเรียนประจำอำเภอชะอำ ปัจจุบันมีข้าราชการครูจำนวน 73 คน และนักเรียนในปีการศึกษา 2559 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 518 คน จำนวนห้องเรียน 15 ห้อง ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 573 คน จำนวนห้องเรียน 15 ห้อง รวมนักเรียนทั้งหมด 1,091 คน (โรงเรียนชะอำคุณหญิงเนื่องบุรี, ข้อมูลพื้นฐาน, ออนไลน์, 2559).

3. โรงเรียนบ้านลาดวิทยา

โรงเรียนบ้านลาดวิทยา ตั้งอยู่เลขที่ 111 หมู่ที่ 7 ถนน รพช.ตำบลบ้านลาดอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี รหัสไปรษณีย์ 76150 โทรศัพท์ 0-3249-1343 โทรสาร 0-3244-0680 <http://www.banlat.ac.th> , E-Mail banlat@chaiyo.com สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เปิดสอนระดับชั้น ม.1 ถึง ม. 6 เป็นโรงเรียนประจำอำเภอบ้านลาด ปัจจุบันมีข้าราชการครูจำนวน 90 คน และนักเรียนในปีการศึกษา 2559 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 733 คน จำนวนห้องเรียน 24 ห้อง ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 605 คนจำนวนห้องเรียน 18 ห้อง รวมนักเรียนทั้งหมด 1,338 คน (โรงเรียนบ้านลาดวิทยา, ข้อมูลพื้นฐาน, ออนไลน์, 2559).

4. โรงเรียนบางจานวิทยา

โรงเรียนบางจานวิทยา ตั้งอยู่ หมู่ที่ 3 ตำบลบางจาน อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี สำนักเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10 มีพื้นที่ 38 ไร่ 2 งาน 36 ตารางวา ส่วนหนึ่งเป็นที่ดินที่โรงเรียนเช่าจากกรมการศาสนา ปัจจุบันเปิดสอนระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปัจจุบันมีข้าราชการครูจำนวน 15 คน และนักเรียนในปีการศึกษา 2559 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 73 คน จำนวนห้องเรียน 4 ห้อง ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 35 คน จำนวนห้องเรียน 6 ห้อง รวมนักเรียนทั้งหมด 108 คน (โรงเรียนบางจานวิทยา, ข้อมูลพื้นฐาน, ออนไลน์, 2559).

5. โรงเรียนหนองหญ้าปล้องวิทยา

โรงเรียนหนองหญ้าปล้องวิทยา ตั้งอยู่เลขที่ 128 บ้านโคกวัด หมู่ 9 ตำบลหนองหญ้าปล้อง อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี โดยความร่วมมือของพ่อค้า ประชาชน ข้าราชการของอำเภอหนองหญ้าปล้อง จัดตั้งเมื่อวันที่ 20 เมษายน พ.ศ. 2520 บนเนื้อที่สาธารณะ จำนวน 20 ไร่ 2 งาน 96 ตารางวา เปิดรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปัจจุบันมีข้าราชการครูจำนวน 37 คน และนักเรียนในปีการศึกษา 2559 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 353 คน จำนวนห้องเรียน 9 ห้อง ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 185 คน จำนวนห้องเรียน 6 ห้อง รวมนักเรียนทั้งหมด 538 คน (โรงเรียนหนองหญ้าปล้องวิทยา, ข้อมูลพื้นฐาน, ออนไลน์, 2559).

6. โรงเรียนวชิรธรรมโสภิต

โรงเรียนวชิรธรรมโสภิต เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษา สายสามัญศึกษา (สหศึกษา) ตั้งกีดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ตั้งอยู่ที่หมู่ 4 ตำบลบางครก อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี โดยได้รับความร่วมมือระหว่างราษฎรกับภาครัฐ จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2520 พระครูวชิรธรรมโสภิต อดีตเจ้าอาวาสวัดปากคลองและเจ้าคณะอำเภอบ้านแหลม ได้มอบที่ดินของวัดปากคลอง จำนวน 35 ไร่ เปิดรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปัจจุบันมีข้าราชการครูจำนวน 22 คน และนักเรียนในปีการศึกษา 2559 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 146 คน จำนวนห้องเรียน 6 ห้อง ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 93 คนจำนวนห้องเรียน 6 ห้อง รวมนักเรียนทั้งหมด 239 คน (โรงเรียนวชิรธรรมโสภิต , ข้อมูลพื้นฐาน, ออนไลน์, 2559).

7. โรงเรียนบางตะบูนวิทยา

โรงเรียนบางตะบูนวิทยา ตั้งอยู่ หมู่ที่ 3 บ้านบางตะบูน ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลมจังหวัดเพชรบุรี รหัสไปรษณีย์ 76110 โทรศัพท์ 032-409043 โทรสาร 032-484014 ระดับที่เปิดสอน มัธยมศึกษาตอนต้น-มัธยมศึกษาตอนปลายปัจจุบันมีข้าราชการครูจำนวน 17 คน และนักเรียนในปีการศึกษา 2559 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 38 คน จำนวนห้องเรียน 3 ห้อง ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 21 คนจำนวนห้องเรียน 3 ห้อง รวมนักเรียนทั้งหมด 59 คน (โรงเรียนบางตะบูนวิทยา, ข้อมูลพื้นฐาน, ออนไลน์, 2559).

8. โรงเรียนบ้านแหลมวิทยา

โรงเรียนบ้านแหลมวิทยา ที่ตั้ง หมู่ที่ 9 ตำบลบ้านแหลม อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี รหัสไปรษณีย์ 76110 โทรศัพท์ 032-481141 โทรสาร 032-450514 ระดับที่เปิดสอน มัธยมศึกษาตอนต้น-มัธยมศึกษาตอนปลายและมีการเปิดในระดับ ปวช.1-3 ปัจจุบันมีข้าราชการครูจำนวน 51 คน และนักเรียนในปีการศึกษา 2559 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 368 คน จำนวนห้องเรียน 9 ห้อง ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 240 คนจำนวนห้องเรียน 6 ห้อง ปวช. 1. จำนวน 17 คนจำนวนห้องเรียน 6 ห้อง ปวช. 2. จำนวน 33 คนจำนวนห้องเรียน 6 ห้อง ปวช. 3. จำนวน 29 คน รวมนักเรียนทั้งหมด 608 คน (โรงเรียนบ้านแหลมวิทยา , ข้อมูลพื้นฐาน, ออนไลน์, 2559).

9. โรงเรียนโคกคหวงวิทยา

โรงเรียนโคกคหวงวิทยา ตั้งที่ 105 หมู่ที่ 9 ตำบลบางเก่า อำเภอยะอำ จังหวัดเพชรบุรี 76120 เปิดสอนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 6 ปัจจุบันมีข้าราชการครูจำนวน 18 คน และนักเรียนในปีการศึกษา 2559 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 173 คน จำนวน

ห้องเรียน 6 ห้อง ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 90 คนจำนวนห้องเรียน 6 ห้อง รวมนักเรียนทั้งหมด 263 คน (โรงเรียนโตนดหลวงวิทยา, ข้อมูลพื้นฐาน, ออนไลน์, 2559).

10. โรงเรียนดอนยางวิทยา

โรงเรียนดอนยางวิทยา ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 4 บ้านหนองนางจีน ตำบลดอนยาง อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี รหัสไปรษณีย์ 76000 โทรศัพท์ 032-497100 โทรสาร 032-497101 ระดับที่เปิดสอน มัธยมศึกษาตอนต้น-มัธยมศึกษาตอนปลายปัจจุบันมีข้าราชการครูจำนวน 14 คน และนักเรียนในปีการศึกษา 2559 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 61 คน จำนวนห้องเรียน 3 ห้อง ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 39 คน จำนวนห้องเรียน 3 ห้อง รวมนักเรียนทั้งหมด 100 คน (โรงเรียนดอนยางวิทยา, ข้อมูลพื้นฐาน, ออนไลน์, 2559).

11. โรงเรียนหนองชุมแสงวิทยา

โรงเรียนหนองชุมแสงวิทยาเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลางของตำบลท่าไม้รวก ที่เกิดจากความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น โดยได้รับการอุปถัมภ์จากพระครูพิศิษฐ์ไพฑูรย์ เจ้าอาวาสวัดศรีชุมแสงซึ่งบริจาคที่ดินอันเป็นกรรมสิทธิ์ของวัด จำนวน 35 ไร่ 2 งาน เพื่อสร้างโรงเรียน และต่อมาท่านได้บริจาคเพิ่มเติมอีก รวมเป็น 50 ไร่ 2 งาน 9 ตาราง และได้รับอนุญาตจากกรมสามัญศึกษาที่ตั้งหมู่ที่ 4 บ้านหนองชุมแสง ตำบลท่าไม้รวก อำเภอยาง จังหวัดเพชรบุรี รหัสไปรษณีย์ 76130 โทรศัพท์ 032-772333 โทรสาร 032-772334 เปิดสอน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และระดับ ปวช.1-3 ปัจจุบันมีข้าราชการครูจำนวน 54 คน และนักเรียนในปีการศึกษา 2559 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 183 คน จำนวนห้องเรียน 8 ห้อง ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 106 คนจำนวนห้องเรียน 6 ห้อง ปวช. 1. จำนวน 6 คน ปวช. 2.จำนวน 0 คน ปวช. 3.จำนวน 14 คน รวมนักเรียนทั้งหมด 367 คน (โรงเรียนหนองชุมแสงวิทยา, ข้อมูลพื้นฐาน, ออนไลน์, 2559).

12. โรงเรียนท่ายางวิทยา

โรงเรียนท่ายางวิทยา ตั้งอยู่หมู่ 3 ถนนชลประทาน ตำบลท่าคอย อำเภอยาง จังหวัดเพชรบุรี รหัสไปรษณีย์ 76130 โทรศัพท์ 032 - 461113 โทรสาร 032 - 461113 ตั้งอยู่ที่ดินสาธารณะใกล้กับที่ว่าการอำเภอยาง มีเนื้อที่ 10 ไร่ 2 งาน ปีการศึกษา 2519 โรงเรียนจึงได้ติดต่อขอซื้อที่ และรับบริจาคที่ดินจากชุมชนในตำบลท่าคอย ซึ่งอยู่ไกลจากที่เดิมประมาณ 1.55 กิโลเมตร มีเนื้อที่ 67 ไร่ 3 งาน 2 ตารางวา จึงได้ย้ายเข้ามาอยู่ ณ ที่แปลงใหม่ในปีการศึกษา 2520 ระดับที่เปิดสอน มัธยมศึกษาตอนต้น-มัธยมศึกษาตอนปลาย ปัจจุบันมีข้าราชการครูจำนวน 45 คน และนักเรียนในปีการศึกษา 2559 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 532 คน

จำนวนห้องเรียน 5 ห้อง ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 280 คนจำนวนห้องเรียน 6 ห้อง รวมนักเรียนทั้งหมด 812 คน (โรงเรียนท่ายางวิทยา,ข้อมูลพื้นฐาน, ออนไลน์, 2559).

13. โรงเรียนแก่งกระจานวิทยา

โรงเรียนแก่งกระจานวิทยา หมู่ที่ 3 บ้านวังจันทร์ ตำบลวังจันทร์ อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี รหัสไปรษณีย์ 76170 โทรศัพท์ 032-42-8393 โทรสาร 032-465178 มีเนื้อที่ 47 ไร่ ระดับที่เปิดสอน มัธยมศึกษาตอนต้น-มัธยมศึกษาตอนปลาย ปัจจุบันมีข้าราชการครูจำนวน 40 คน และนักเรียนในปีการศึกษา 2559 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 400 คน จำนวนห้องเรียน 11 ห้อง ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 203 คน จำนวนห้องเรียน 6 ห้อง รวมนักเรียนทั้งหมด 603 คน (โรงเรียนแก่งกระจานวิทยา,ข้อมูลพื้นฐาน, ออนไลน์, 2559).

14. โรงเรียนโยธินบูรณะ เพชรบุรี

โรงเรียนโยธินบูรณะ เพชรบุรี ได้รับการเปลี่ยนชื่อตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2546 จากโรงเรียนเขาย้อยพิทยาคม เป็น โรงเรียนโยธินบูรณะ เพชรบุรี ก่อตั้งเมื่อ ปี พ.ศ.2518 เป็นโรงเรียนสาขา ของโรงเรียนเขาย้อยวิทยา ต่อมากระทรวงศึกษาธิการ จึงได้มีประกาศแยกโรงเรียนเขาย้อยวิทยา ออกเป็น 2 โรงเรียน เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2523 ให้โรงเรียนสาขา ใช้ชื่อว่า โรงเรียนเขาย้อยพิทยาคม และได้เปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนโยธินบูรณะ เพชรบุรี เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2546 ตามโครงการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโดยระบบเครือข่ายกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ระดับที่เปิดสอน มัธยมศึกษาตอนต้น-มัธยมศึกษาตอนปลาย ปัจจุบันมีข้าราชการครู จำนวน 20 คน และนักเรียนในปีการศึกษา 2559 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 144 คน จำนวนห้องเรียน 6 ห้อง ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 57 คน จำนวนห้องเรียน 6 ห้อง รวมนักเรียนทั้งหมด 201 คน (โรงเรียนโยธินบูรณะ เพชรบุรี,ข้อมูลพื้นฐาน, ออนไลน์, 2559).

15. โรงเรียนหนองจอกวิทยา

ในปีพุทธศักราช 2520 พระครูญาณเพชรรัตน์ (แ้วจู้ติงโกโร) อดีตเจ้าคณะอำเภอชะอำและเจ้าอาวาสวัดหนองจอกมีจิตประสงค์อย่างแรงกล้าที่จะจัดสร้างโรงเรียนมัธยมศึกษาในตำบลหนองจอกเพื่อให้บุตรหลานชาวตำบลหนองจอกและใกล้เคียงมีที่ศึกษาต่อโดยไม่ต้องเดินทางไปเรียนไกลและมีความปลอดภัยมากกว่า ต่อมาได้จัดซื้อที่ดินบริเวณบ้านหนองเกตุ จำนวน 37 ไร่ 3 งาน 76 ตารางวาและร่วมกับคณะสงฆ์และชาวบ้านหักล้างถางป่าเสมมาแล้วสร้างอาคารเรียนชั่วคราวขึ้น 1 หลัง รวมทั้งจัดหาอุปกรณ์การเรียนการสอนจนสามารถเปิดการสอนได้ กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศจัดตั้ง “ โรงเรียนหนองจอกวิทยา ” ในวันที่ 28 มีนาคม 2520 และสามารถเปิดการเรียนการสอนได้ในวันที่ 2 มิถุนายน 2520 ระดับที่เปิดสอน มัธยมศึกษาตอนต้น-

มัธยมศึกษาตอนปลายปัจจุบันมีข้าราชการครูจำนวน 18 คน และนักเรียนในปีการศึกษา 2559 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 142 คน จำนวนห้องเรียน 6 ห้อง ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 58 คน จำนวนห้องเรียน 6 ห้อง รวมนักเรียนทั้งหมด 200 คน (โรงเรียนหนองจอกวิทยา, ข้อมูลพื้นฐาน, ออนไลน์, 2559).

16. โรงเรียนห้วยทรายประชาสรรค์

โรงเรียนห้วยทรายประชาสรรค์ หมู่ที่ 2 บ้านต้นมะม่วง ตำบลห้วยทรายเหนือ อำเภอดุสิต จังหวัดเพชรบุรี รหัสไปรษณีย์ 76120 โทรศัพท์ 0-3245-6155 โทรสาร 032456156 ก่อตั้งเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2522 ระดับที่เปิดสอน มัธยมศึกษาตอนต้น-มัธยมศึกษาตอนปลาย ปัจจุบันมีข้าราชการครูจำนวน 19 คน และนักเรียนในปีการศึกษา 2559 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 155 คน จำนวนห้องเรียน 6 ห้อง ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 106 คนจำนวนห้องเรียน 5 ห้อง รวมนักเรียนทั้งหมด 261 คน (โรงเรียนห้วยทรายประชาสรรค์, ข้อมูลพื้นฐาน, ออนไลน์, 2559).

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

นรารัตน์ จันทรทิบาล (2547 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตรวิชาชีพพระยาศรีสาขาคอมพิวเตอร์ วิทยาลัยสารพัดช่าง มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินหลักสูตรวิชาชีพพระยาศรีสาขาคอมพิวเตอร์ วิทยาลัยสารพัดช่าง ด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการและด้านผลผลิต โดยใช้รูปแบบการประเมินซิปป์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ จำนวน 5 คน ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ จำนวน 5 คน อาจารย์ จำนวน 5 คน คณะกรรมการสถานศึกษาจำนวน 52 คน ผู้บังคับบัญชาของผู้สำเร็จการศึกษา จำนวน 40 คน นักศึกษา จำนวน 80 คน และผู้สำเร็จการศึกษา จำนวน 63 คน ของวิทยาลัยสารพัดช่าง จำนวน 5 แห่ง รวมทั้งสิ้น 250 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง 2) แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ส่วนเนื้อหา ผลวิจัยพบว่า 1) ด้านบริบทของหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก แต่ควรปรับปรุงสัดส่วนโครงสร้างจำนวนชั่วโมงทฤษฎีให้มากขึ้น 2) ด้านปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก แต่ควรปรับปรุงเรื่องงบประมาณโดยจัดสรรงบประมาณสำหรับการพัฒนาสถานศึกษาและพัฒนาบุคลากรให้เพิ่มขึ้น

ควรจัดซื้อสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยให้มากขึ้นและเพียงพอต่อความต้องการ ควรจัดหาเอกสารเพื่อค้นคว้าให้มากขึ้น สภาพห้องเรียนควรปรับปรุงระบบการติดตั้งอุปกรณ์ ควรขยายพื้นที่ในการปฏิบัติงานและเพิ่มจำนวนห้องเรียนให้มากขึ้น 3) ด้านกระบวนการของหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก แต่ควรปรับปรุงเรื่องพัฒนาอาจารย์ให้มีความรู้เกี่ยวกับการนิเทศการเรียนการสอน สนับสนุนให้อาจารย์ได้รับการอบรมความรู้ด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่และให้ชุมชนมีส่วนร่วมวางแผนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องตามความต้องการของท้องถิ่น และด้านผลผลิตของหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก แต่ควรปรับปรุงเรื่องการเรียนการสอนให้นักศึกษามีความคิดสร้างสรรค์งานด้วยตนเองส่งเสริมให้นักศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมให้มากขึ้นและปฏิบัติตนให้ตรงเวลา

สุนทลักษ์ณ์ นราวิทยานุกฤษ (2549 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การประเมินหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3 ปีที่ 2 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5) โรงเรียนแม่จัน (เชิงแสนประชานุสาสน์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 3” ในด้านบริบท ปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการ และผลผลิต ซึ่งผลการวิจัย พบว่า 1) ด้านบริบทของหลักสูตร พบว่า คำอธิบายรายวิชาของหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด สำหรับวัตถุประสงค์หลักสูตร วิสัยทัศน์ของหลักสูตร คุณลักษณะที่เหมาะสมของหลักสูตร โครงสร้างหลักสูตร ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง สาระการเรียนรู้รายปีและหน่วยการเรียนรู้ของหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 2) ด้านปัจจัยเบื้องต้น พบว่า ครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก สำหรับงบประมาณมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ผู้เรียน แผนการจัดการเรียนรู้ และสื่อ แหล่งเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก 3) ด้านกระบวนการแผนการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 4) ด้านผลผลิต คุณภาพผลผลิตในด้านผู้เรียนของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมคุณภาพอยู่ในระดับมาก

ชนากานต์ ฮึกหาญและชนสิทธิ์ ลิทธิ์สูงเนิน (2554 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การประเมินหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” โดยมี

วัตถุประสงค์เพื่อประเมินหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ในประเด็นต่อไปนี้ การประเมินบริบท การประเมินปัจจัยนำเข้า การประเมินกระบวนการ การประเมินผลผลิต การประเมินด้านผลกระทบ การประเมินด้านประสิทธิผล การประเมินด้านความยั่งยืน การประเมินด้านการถ่ายโยงความรู้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน ครูฝ่ายวิชาการ และคณะกรรมการสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โรงเรียน จำนวน 57 คน

รูปแบบเจาะจงเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลการวิจัย คือแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา พบว่าการประเมินบริบทหลักสูตรสถานศึกษา ปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจ ภารกิจของสถานศึกษา จุดมุ่งหมายของหลักสูตร โครงสร้างหลักสูตรและสาระการเรียนรู้และผลการเรียนรู้มีความเหมาะสม ประเมินปัจจัยนำเข้าคุณสมบัติของผู้บริหาร คุณสมบัติของครู คุณสมบัติของนักเรียนมีความเหมาะสม ประเมินกระบวนการโครงสร้างหลักสูตรและเวลาเรียนไม่มีความเหมาะสมควรปรับลดในส่วนของเนื้อหาบางรายวิชาให้น้อยลงแต่การวัดผลประเมินผลมีความเหมาะสม ประเมินผลผลิตผลการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ นักเรียนที่สำเร็จการศึกษามีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานมีความเหมาะสมกับสภาพผู้เรียนและธรรมชาติของวิชา ส่วนผลการวิเคราะห์การประเมินผลกระทบพบว่าความมีชื่อเสียงของโรงเรียนและกิจกรรมโครงการที่โรงเรียนจัดขึ้นมีผลสะท้อนให้โรงเรียนสามารถพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพประเมินประสิทธิผลของการใช้ทักษะตามมาตรฐานการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ของการใช้หลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรแกนกลาง 2551 มีความเหมาะสม ประเมินด้านความยั่งยืนความรู้ความสามารถของผู้เรียนมีความเหมาะสมการประเมินด้านการถ่ายโยงความรู้พบว่าผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนในการถ่ายทอดความรู้มีความเหมาะสม

งานวิจัยต่างประเทศ

วูดเวิร์ด และเยียร์ (Woodward and Yeager, 1997 อ้างถึงใน สมปอง ภักดีกิจ, 2552 : 101) ได้ศึกษาประเมินผลเรื่องการศึกษา R & D เป็นรายบุคคลซึ่งเป็นกระบวนการศึกษาที่ได้รับจากการระดมความคิดเปรียบเทียบพัฒนาแบบฝึกด้านความคิดและปฏิบัติในการศึกษาครั้งนี้ค้นพบว่าวิธีการฝึกโปรแกรม การศึกษาประเมินผลรายบุคคล โดยเลือกใช้รูปแบบจำลองชิปปี้ จากผลการประเมินค้นพบปัญหาในการฝึกหัดว่ามีการใช้เวลาในการทำกิจกรรมการศึกษามากเกินไป การเสียเวลากับการฝึกปากเปล่าและพบว่าเวลาเป็นปัญหาใหญ่ของพฤติกรรมการศึกษาและในที่สุดสรุปผลการประเมินได้ว่า ต้องเปลี่ยนแปลงวิธีประเมินผล การวางแผน การออกแบบ การให้ความรู้

ที่เชื่อถือได้โดยการทดสอบเป็นกลุ่ม และรูปแบบจำลองชิปปี้(CIPP Model) เป็นประโยชน์ในการออกแบบการประเมินการศึกษาได้ดี

ศูนย์วิจัยอีริก (ERIC, 1994 อ้างถึงใน สมปอง ภักดีกิจ, 2552 : 101-102) ได้เสนอรายงานการวิจัยเกี่ยวกับการประเมินผลการศึกษาเรื่องการอ่าน การเขียน และการเรียนคณิตศาสตร์ โดยการใช้โปรแกรมชิปปี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลการอ่าน การเขียน และการเรียนคณิตศาสตร์ ของโรงเรียน Des Moines (Iowa) ในระหว่างปีการศึกษา 1993 – 1994 โดยประเมินจากนักเรียน 2,968 คน ผลการประเมินพบว่าโรงเรียนต่างๆไปต้องการส่งเสริมด้านการเรียนการสอนและการใช้ห้องทดลองทำให้นักเรียนสอบผ่านได้ร้อยละ 73 การประเมินโปรแกรมการศึกษาด้านการคิดคำนวณมีร้อยละ 4 ในจำนวนนักเรียน 785 คน สอบผ่าน ส่วนด้านการให้บริการของครูต่างให้ความคิดเห็นว่าควรจัดการเรียนการสอนในเรื่องการอ่านและการเขียนก่อนและในด้านความคิดเห็นของพ่อแม่ต้องการให้นักเรียนมีการเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง

จากผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศสรุปได้ว่าการศึกษาปัจจัยบางประการที่สัมพันธ์กับการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษายังมีปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษายังไม่บรรลุผลเท่าที่ควรและยังไม่เป็นไปตามกฎหมายทั้งปัจจัยภายใน เช่น การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษายังไม่สมบูรณ์เนื่องจากขาดงบประมาณ ขาดปัจจัยด้านเวลา รวมทั้งขาดความรู้และประสบการณ์ในการพัฒนางานด้านการบริหารหลักสูตรของโรงเรียน และปัจจัยภายนอกที่สถานศึกษาจะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับบุคคลภายนอกโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงเพราะที่ผ่านมาบริบทสภาพแวดล้อมต่างๆ ยังไม่เอื้ออำนวยให้มีการทำงานร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับชุมชนมากนักจึงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่จะต้องให้ความสำคัญและควรจะศึกษาเป็นอย่างยิ่ง